

^HİDDİANAMENİN İADESİ KURUMUNUN CEZA MUHAKEMESİ KANUNU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Arş. Gör. Serkan MERAKLI**

GİRİŞ

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun getirdiği en önemli yeniliklerden birisi de şüphesiz iddianamenin iadesi kurumuna yer vermesi olmuştur. Hukukumuzda ilk kez Ceza Muhakemesi Kanunu ile giren iddianamenin iadesi kurumunun esasen 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yürürlükte bulunduğu dönemde yaşanmış olumsuz tecrübelerle karşı bir tedbir olarak yasalaştığı söylenebilir.

Her ne kadar bu kuruma Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer verilmiş de olsa asıl önemli olan nokta, bu kurumun uygulamada işletilerek ondan beklenen yararların sağlanıp sağlanamadığıdır. Bu sebeple de Ceza Muhakemesi Kanunu'nun kabulünden bu yana gerçekleşen uygulamasında bu kurumun gereği gibi işletilip işletilmediği ve kabulü ile amaçlanan faydaların şu anki uygulamamıza ne ölçüde yansıtıldığı çalışmada irdelenmeye çalışılacaktır.

Çalışmada bu kuruma Kanun'da yer verilmesine yol açan nedenler, mevcut yasal durum ve ortaya çıkan sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin fikrî bir bağlantı içerisinde ve neden- sonuç ilişkisi ile ele alınmasına özen

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı

gösterilecektir. Bu değerlendirmeler esnasında, Kanun'daki düzenlemenin nasıl olması gerektiğine de işaret edilecektir. Kanun'da yer verilen düzenlemenin ihtiyaca cevap veren bir düzenleme olup olmadığı tartışılırken Yargıtay'ın, kararları ile bu kurumun uygulamasına ne şekilde yön verdiği de yansıtılmaya çalışılacaktır.

I. KAVRAM

İddianamenin iadesi kurumu hukukumuzda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile girmiştir. Buna göre adlî- idarî bir makam olan Cumhuriyet savcısının düzenlediği iddianame hakim kontrolünden geçmeksizin kovuşturma evresine geçilemeyecektir¹. Bu hakim kontrolü çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilir. Örneğin, Alman Kanunkoyucusu Türk Kanunkoyucusu'nun getirdiği düzenlemeye oranla oldukça geniş bir düzenlemeyi kabul etmiştir².

¹ Krşl. **Henkel** Heinrich, Strafverfahrensrecht, 2. Auflage, Stuttgart Berlin Köln Mainz 1968, § 81 I; **Schäfer** Gerhard, Die Praxis des Strafverfahrens, 4. Auflage, Stuttgart Berlin Köln Mainz 1976, § 43 I 1; **Gössel** Karl Heinz, Strafverfahrensrecht, Stuttgart Berlin Köln Mainz 1977, s. 111; **Roxin** Claus/**Schünemann** Bernd, Strafverfahrensrecht, 26. Auflage, München 2009, § 42 kn. 1; **Volk** Klaus, Grundkurs StPO, 4. Auflage, München 2005, § 16 kn. 1; **Schmidt** Hartmann, Strafprozessrecht, 2. Auflage, Grasberg bei Bremen 2008, kn. 825; **Hannich** Rolf/**Schneider** Hartmut, Karlsruher Kommentar zur StPO, 6. Auflage, München 2008, § 199 kn. 1; **Beulke** Werner, Strafprozessrecht, 10. Auflage, Heidelberg 2008, kn. 352; **Graf** Jürgen Peter/**Ritscher** Christian, Beck'scher Online Kommentar Strafprozessordnung, 7. Edition, München 2010, § 199 kn. 2 (<http://beck-online.beck.de>, erişim tarihi: 18.09.2010); **Ulsenheimer** Klaus, "Zur Rücknahme des Eröffnungsbechlusses bei Wegfall des Tatverdachts", NSTZ 1984, s. 443; **Kunter** Nurullah/**Yenisey** Feridun/**Nuhoğlu** Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, İstanbul 2010, s. 1257; **Toroslu** Nevzat/**Feyzioğlu** Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2009, s. 275; **Özbek** Veli Özer/**Kanbur** M.Nihat/**Doğan** Koray/**Bacaksız** Pınar/**Tepe** İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2011, s. 446; **Ünver** Yener/**Hakeri** Hakan, Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006, s. 296; **Ünver** Yener/**Hakeri** Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2010, s. 516; **Feyzioğlu** Metin, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", TBBD, S. 62, Ocak-Şubat 2006, s. 39; **Feyzioğlu** Metin, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler", CHD, Eylül 2006, S. 1, s. 35.

² Alman Ceza Muhakemesi Kanunu § 201/I'e göre "Mahkeme başkanı iddianameyi şüpheliye tebliğ ederek iddianamenin kabulü kararı verilmesinden önce başkaca delil-

Bu durum, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174'te yer alan düzenleme esas alındığında iddianamenin iadesi kavramı yerine ara muhakeme kavramının kullanılmasının mümkün olup olmadığı hususunda yol gösterici olacaktır. Gerçekten, doktrinimizde ağırlıklı olarak, iddianamenin hakim denetiminden geçtiği bu evreye ara muhakeme adı verilmektedir³. Ancak, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174'ün getirdiği düzenleme karşısında bu evrenin gerçek bir muhakeme evresi olduğu şüphelidir. Çünkü, iddianamenin hakim tarafından denetlendiği bu evrede şüphelinin savunma hakkını kullanmasına yönelik bir hüküm bulunmamaktadır. İddianamenin kabulü sonucunda kovuşturma evresinde sanık hakkında kamuoyuna açık bir yargılamanın gerçekleştirilecek olması da göz önünde tutulduğunda böylesine önemli bir evrede şüphelinin yer almıyor olması sakıncalı olmasının yanı sıra bu evrenin muhakeme terimi ile anılmasını da engeller. Çünkü, muhakemede iddia,

lerin toplanmasını talep etmek ya da iddianamenin kabulü kararına karşı itiraz etmek isteyip istemediğini belirli bir süre içinde açıklamasını şüpheliden ister". § 203'e göre ise, "Mahkeme soruşturma evresinin sonuçlarına göre şüphelinin bir suç işlediği konusunda yeterli şüpheye ulaşırsa kovuşturma açılmasına (iddianamenin kabulüne) karar verir". § 204/I ise, "Eğer mahkeme kovuşturma açılmaması (iddianamenin reddi) kararı verirse, kararının fiilî sebeplere mi yoksa hukukî sebeplere mi dayandığını kararında belirtmelidir". Hukukumuzda ise iddianame kabul edilmeden şüpheliye tebliğ edilmemektedir. Bunun yanı sıra yine hukukumuzda mahkeme iddianameyi incelerken hukukî sebeplere (suçun unsurlarına ve unsurlar dışında kalan ve cezalandırmaya etkili olan hallere) ilişkin bir değerlendirme yapmamaktadır. Bu sebeplerle Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan düzenlemenin oldukça geniş bir denetime imkan tanıdığı görülmektedir.

³ **Öztürk Bahri/Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan/Sırma Özge/Saygılar Kırıt Yasemin F./Özaydın Özdem/Alan Akcan Esra/Erdem Efser, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 4. Baskı, Ankara 2012, s. 539 vd.; **Öztürk Bahri**, "Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Ara Muhakeme Evresi", 3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi, Ankara 2009, s. 484 vd.; **Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe**, s. 446; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 516 vd.; **Centel Nur/Zafer Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2008, s. 489 vd.; **Evik Vesile Sonay**, "İddianamenin İadesi", Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı, C. II, Ankara 2008, s. 814; orta aşama terimi için bkz. **Hacıoğlu Burhan Caner**, "1999 Tarihli CMUK Tasarısı'nda Muhakemenin Yürüyüşüne İlişkin Düzenlenen Ara Soruşturma Devresi (Orta Aşama) Üzerine Bir İnceleme", AÜEHFD, C. VI, S. 1-4, 2002, s. 147 vd.

savunma ve yargılama faaliyetleri bir arada yer alırlar⁴. Fakat, iddianamenin hâkim denetiminden geçtiği bu evrede iddia faaliyeti ve yargılama faaliyeti bulunuyor olsa da savunma faaliyeti bulunmamaktadır. Bu sebeple de bu evrenin gerçek bir muhakemeye imkan tanıdığı söylenemez⁵. Kanun'da düzenlenen haliyle iddianamenin iadesi kurumu bakımından savunma makamı adeta yok sayılmıştır. Bu evrede iddia ve yargılamadan oluşan iki ayaklı bir faaliyet söz konusu olduğundan ve muhakemeden söz edebilmek için savunma makamının da bu faaliyete katılabiliyor olması gerektiğinden bu evrenin muhakeme kavramı ile anılmaması daha uygun olacaktır. Her ne kadar Kanun'da bu evre soruşturma evresine dahil edilmişse de mahkemenin kovuşturma evresi dışında bir faaliyette bulunuyor olmasından ötürü bu faaliyetin soruşturma ve kovuşturma evrelerinin arasında ayrı bir evre teşkil ettiği açıktır. Bu nedenlerden ötürü bu evre ön inceleme evresi ya da iddianamenin değerlendirilmesi evresi olarak anılabilir.

Öte yandan soruşturma evresinde de savunma ve hatta yargılama makamının çoğu zaman sürece dahil olmamasına rağmen bu evrenin muhakemenin bir parçası olduğu ve bu sebeple de iddianamenin incelendiği evrenin de ara muhakeme olarak anılmasında bu bakımdan bir sakınca bulunmadığı bir an için düşünülebilir. Fakat, iddianamenin incelendiği ve bizim ön inceleme evresi ya da iddianamenin değerlendirilmesi evresi olarak adlandırılması gerektiğini düşündüğümüz bu evre ceza muhakemesinin bir parçasını oluşturmakla birlikte terim olarak ara muhakeme terimi ile anılmamalıdır.

II. İDDİANAMENİN İADESİ KURUMUNUN DÜZENLENME AMACI

A. GENEL OLARAK

İddianamenin iadesi kurumuna 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer verilmesi ile aslında birbiri ile bağlantısı olan birçok amaca

⁴ Bkz. ve karşı. Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem, s. 29; Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe, s. 7-8; Toroslu/Feyzioğlu, s. 1; Ünver/Hakeri, s. 2; Centel/Zafer, s. 3.

⁵ Karşı. Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe, s. 446.

ulaşılacak istenmiştir. İlk bakışta bu amaçlar birbirlerinden ayrı amaçlarmış gibi bir izlenim ortaya çıksa da tümü bir araya gelerek bir bütüne hizmet edeceklerdir. Bu bütün de, ceza muhakemesinin amacının yerine getirilmesi ve Ceza Muhakemesi Kanunu sistemi içindeki hükümlerin uygulanmasının denetimine de olanak sağlamaktır⁶. Aşağıda bu amaçlar ele alınacaktır.

B. SORUŞTURMA EVRESİNİN ETKİN BİÇİMDE YAPILMASI VE BÖYLECE KOVUŞTURMA EVRESİNİN KISA SÜREDE SONLANDIRILABİLMESİ

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde soruşturma evresinin etkin bir biçimde yapılmaması ve bu sebeple yeterli delile ulaşılmadan Cumhuriyet savcılar tarafından iddianame düzenlenmesi sonucunda kovuşturma evreleri gereğinden uzun sürmüş ve bu durum çoğu kez adaletin tesis edilememesine yol açmıştır⁷. Bu sebepten ötürü 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda soruşturma evresinin etkin bir biçimde yapılması ve iyi hazırlanmış bir dosya ile kovuşturma evresinin kısa sürede -hatta mümkünse tek duruşmada- sonlandırılması bakımından iddianamenin iadesi kurumu önemli bir araç olarak görülerek yasalaşmıştır⁸.

⁶ Krşl. Ünver, Yener, "Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız", CHD, S. 2, Aralık 2006, s. 184.

⁷ Krşl. Özok Özdemir, "Yargıda Reform İddiaları ve Gerçekler", TBBD, S. 77, Temmuz-Ağustos 2008, s. 31.

⁸ Yurtcan Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 11. Bası, İstanbul 2005, s. 387; Toroslu/FeYZioğlu, s. 275; Öztürk Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem, s. 540; Öztürk, s. 491; Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe, s. 446; FeYZioğlu, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 35; FeYZioğlu, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 38-39; Centel/Zafer, s. 489; Özok, s. 31; Şahin Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, Ankara 2005, s. 535; Evik, s. 813-814; Yenidünya Ahmet Caner, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi", (<http://e-akademi.org/incele.asp?konu=&kimlik=1504760591&url=makaleler/acyenidunya-1.htm>), erişim tarihi: 16.09.2010); Aydın Murat, "İddianamenin Unsurları ve İadesi", HPD, S. 6, Mayıs 2006, s. 169; Özen Mustafa, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler", TBBD, S. 68, Ocak-Şubat 2007, s. 401; Özen Mustafa, "Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin

Dolayısıyla, artık Cumhuriyet savcılarının, kimi delillerin kovuşturma evresinde de toplanabileceğinden hareket edememeleri gerekir. Bu husus bakımından Yargıtay içtihatları⁹ geçen beş yıllık sürede maalesef iddianamenin iadesi kurumunun bu amacının gerçekleşmesinin önünde engel olarak durmaktadır. Yargıtay, iddianamenin iadesi hükümlerinin işletilmemesine ve adeta Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu dönemindeki uygulamalara dönüşmesine yol açan içtihatları ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nun, iddianamenin iadesi kurumundan beklediklerinin gerçekleşmemesine neden olmaktadır. Yargıtay bir an önce Ceza Muhakemesi Kanunu'na açıkça aykırı olan bu içtihatlarından vazgeçmelidir. Konuya aşağıda iddianamenin iadesi sebepleri başlığı altında dönülecektir.

İadesi”, ABD, Y. 67, S. 3, Yaz 2009, s. 22; **Karakurt** Ahu, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi”, TBB, S. 82, Mayıs-Haziran 2009, s. 6; **Keskin** İbrahim, “İddianamenin İadesi”, AD, S. 25, Mayıs 2006, s. 96; **Polat** Mehmet, “Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi”, 3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi, Ankara 2009, s. 521. Ayrıca iddianamenin iadesi kurumunun yasalaşması ile kovuşturma evresinin daha iyi bir şekilde organize edilebilmesi ve böylelikle hatasız ve hızlı bir yargılamanın yapılabilmesinin de amaçlandığı söylenmelidir (**Löwe/Rosenberg-Rieß** Peter, StPO Großkommentar, 2. Lieferung: § 198-212b, 24. Auflage, Berlin New York 1984, Vor § 198 kn. 11; **Gössel** Karl Heinz, “Überprüfung des Beweisgangs in Zwischenverfahren”, Strafverfahren im Rechtsstaat- Festschrift Für Theodor Kleinknecht Zum 75. Geburtstag Am 18. August 1985, München 1985, s. 139-140).

⁹ Örneğin bkz. “*Kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan şüpheli hakkında yapılan soruşturma sonucunda düzenlenen iddianamenin, şüphelinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi olup olmadığının araştırılıp, buna ilişkin doktor raporu alınmaksızın düzenlendiğinden bahisle iadesine karar verilmiştir. Şüphelinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığına ilişkin raporun mevcut bir delil niteliğinde olmaması ve mahkemece de tensip kararı ile alınmasına karar verilmesinin olanaklı olması karşısında, iddianamenin iadesi kararı bozmayı gerektirir*” Yarg. 10. CD., T. 26.11.2007, E. 2007/11733, K. 2007/13774 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 12.10.2010); “5271 Sayılı CMK.nun 170/3.maddesinde, iddianamede nelerin gösterileceğinin sayıldığı ve aynı yasanın 174/1. maddesinin ise hangi hallerde iddianamenin iadesine karar verileceğinin belirtildiği, anılan maddelerde ‘şüphelinin savunmasının alınmasına’ yer verilmediği cihetle iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı gözetilerek; itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet bulunmadığı” Yarg. 5. CD., T. 12.04.2007, E. 2007/3499, K. 2007/2827 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 12.10.2010).

C. KOLLUK FEZLEKESİ İLE BİREBİR AYNI OLAN İDDİANAMELERİN ÖNÜNE GEÇİLMESİ

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yürürlükte bulunduğu dönemde sıkça yaşanan olumsuz tecrübelerden biri de kolluğun hazırladığı fezlekelerin kimi Cumhuriyet savcıları tarafından altları imzalanmak suretiyle iddianame olarak mahkemelere sunulabilmeleri olmuştur¹⁰. Elbette ki, Cumhuriyet savcıları soruşturma işlemlerini teknik gereklerden ötürü çoğu kez kolluk aracılığı ile gerçekleştirecektir. Bu bakımdan soruşturma evresini kolluğun Cumhuriyet savcısının emri ve gözetimi altında inşa ettiği ve son noktanın karar verme mercii olarak Cumhuriyet savcısı tarafından konulduğu söylenebilirse de¹¹ bu durum Cumhuriyet savcısının iddianameyi kendi değerlendirmeleri ışığında ve hukukî bilgisini de kullanmak suretiyle düzenlemesi gerektiği gerçeğini ortadan kaldırmayıp daha da belirginleştirmektedir. Bir başka deyişle, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle beraber, iddianamenin iadesi kurumunun varlığı dolayısıyla, şüpheli hakkında toplanan delillerin arka arkaya yığıldığı bir iddianame değil; delillerin olaylarla ilişkilendirilerek anlatıldığı, şüphelinin sadece aleyhine değil lehine olan hususların da belirtildiği bir iddianamenin Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeye sunulması gerekmektedir¹². Bu nitelikteki bir iddianamenin, kolluk tarafından hazırlanan fezlekeden çok daha kapsamlı nitelikte olacağı da açıktır. Bunun Ceza Muhakemesi Kanunu sisteminde m. 170/4 ve m. 170/5 özelinde bir zorunluluk olduğu asla unutulmamalıdır. Bu şekilde hazırlanan, hukukî değerlendirmeleri ve deliller ile olaylar arasındaki bağlantıları içeren iddianameler, şüphelinin ve müdafinin, muhakemenin yürüyüşünü daha güvenli bir biçimde değerlendirebilmesini sağlayacak ve savunma hakkının kullanılmasını mümkün kılacaktır¹³.

¹⁰ Krşl. **Yazıcıoğlu** Yılmaz, "5271 Sayılı CMK Uyarınca Soruşturma ve Soruşturma İşlemleri", Legal Hukuk Dergisi, C. III, S. 32, İstanbul 2005, s. 2916.

¹¹ Krşl. **Roxin/Schünemann**, § 69 kn. 1.

¹² **Şahin** Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 3. Baskı, Ankara 2012, s. 123.

¹³ Krşl. **Roxin/Schünemann**, § 69 kn. 1; **Feyzioğlu**, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 35; **Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 38-39.

D. ŞÜPHELİ HAKKINDA HAKSIZ BİR DAVA AÇILMASININ ÖNLENMESİ (FİLTRE FONKSİYONU)

İddianamenin hakim kontrolünden geçtiği bu evrede her ne kadar suçun unsurlarına ilişkin bir denetim yapılamıyorsa da iddianamede bulunması gereken hususlar, yeterli delilin varlığı, deliller ile olayların ilişkilendirilip ilişkilendirilmemiş olması, dava şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği, şüphelinin aleyhine olanların yanı sıra lehine olan noktaların da belirtilmiş olup olmadığı gibi hususların iddianamenin sunulduğu mahkeme tarafından incelenecek olması, şüpheli bakımından önemli bir güvence oluşturmaktadır. Bu yolla şüpheli hakkında, mevcut dosya çerçevesinde aslında açılmaması gereken bir kamu davasının açılması engellenmiş olacak; bu evrede yapılan bu inceleme de bir nevî filtre fonksiyonu (=Filterfunktion) görecektir¹⁴. Gerçekten, iddianamenin iadesi kurumu aracılığıyla, kamu davası açılması için yetersiz olan iddianameler ile kamu davası açılması engellenmekte ve bu iddianameler ile kovuşturma evresinin başlamasının önüne geçilmektedir¹⁵. Böylelikle şüpheli, kamuoyuna açık bir biçimde yapılacak duruşmanın olumsuz etkisinden korunmakta; kendisinin lekelenme hakkı ihlal edilmemiş olmaktadır¹⁶.

¹⁴ **Löwe/Rosenberg- Rieß**, Vor § 198 kn. 11; **Henkel**, § 81 I; **Gössel**, Zwischenverfahren, s. 139-140; **Meyer- Goßner** Lutz, Strafprozessordnung- Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und Ergänzende Bestimmungen, 51. Auflage, München 2008, Vor § 198 kn. 1; **Schäfer**, § 43 I 1; **Pfeiffer** Gerd, Strafprozessordnung Kommentar, 5. Auflage, München 2005, Vor § 198 kn. 1; **Eisenberg** Ulrich, Beweisrecht der StPO-Spezialkommentar, 7. Auflage, München 2011, kn. 745; **Schmidt**, kn. 825; **Putzke Holm/Scheinfeld** Jörg, Strafprozessrecht, 2. Auflage, München 2009, kn. 487; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 474. Ayrıca krşl. **Nierwethberg** Rüdiger, "Die Feststellung hinreichenden Tatverdachts bei der Eröffnung insbesondere des Privatklagehauptverfahrens", NSTZ 1989, s. 212.

¹⁵ **Meyer- Goßner**, Vor § 198 kn. 1; ayrıca krşl. **BeckOK- Ritscher**, § 199 kn. 2; **Roxin/Schünemann**, § 42 kn. 2; **Schmidt**, kn. 825.

¹⁶ **Löwe/Rosenberg- Rieß**, Vor § 198 kn. 11; **Henkel**, § 81 I; **Künhe** Hans Heiner, Strafprozessrecht, 6. Auflage, Heidelberg 2003, kn. 621; ayrıca krşl. **Schäfer**, § 43 I 1; **Roxin/Schünemann**, § 42 kn. 2; **Ulsenheimer**, s. 443; **Putzke/Scheinfeld**, kn. 487; **Centel/Zafer**, s. 488.

Haksız davalardan şüpheliyi korumak bakımından tıpkı Alman Ceza Muhakemesi Kanunu § 201’de olduğu gibi iddianamenin mahkemeye sunulmasının ardından bu iddianamenin mahkeme tarafından şüpheliye tebliğ edilmesi ve söyleyeceklerinin sorulması biçimindeki bir düzenleme iddianamenin iadesi kurumunun filtre fonksiyonunu güçlendirecektir. Çünkü, bu evrede şüpheliye kendini savunma imkanının verilmesi, hem şüphelinin ayrımcı/dışlayıcı bir kovuşturma evresi ile yüz yüze bırakılmasını engelleyecek; hem de içinde bulunduğu durumun ciddiyetini henüz hakkında kamu davası açılmamışken kavramasını sağlayacaktır¹⁷. Ancak, Türk kanunkoyucusu, şüpheliye bu evrede kendini savunma imkanını tanımamış; bu hakkı adeta gerekli görmemiştir. Bu evrede, mahkemeye sunulmuş olan iddianame şüpheliye tebliğ edilmeli ve şüpheliye kendisini savunma imkanı mutlaka tanınmalıdır¹⁸.

E. ÂDİL YARGILANMA HAKKININ TEMİNAT ALTINA ALINMASI

İddianamenin iadesi kurumu, makul süre içinde yargılanma hakkını gerçekleştirilebilmek bakımından adil yargılanma hakkını teminat altına almaktadır. Gerçekten yukarıda da değinildiği üzere, iddianamenin iadesi kurumuna ceza muhakemesi sisteminde yer verilmesiyle birlikte, delillerin soruşturma evresinde toplanması ve kovuşturma evresi için tüm hazırlıkların eksiksiz biçimde yapılması amaçlanmıştır. Bu yolla kovuşturma evresi en kısa sürede nihayetlendirilecektir¹⁹. Bu da, uzun yargılamaların önüne geçecektir. Teoride amaçlanan bu olsa da, geçen beş yıllık sürede Yargıtay’ın iddianamenin iadesi kurumuna gereken özeni göstermemesi sonucu, Ceza

¹⁷ **Schäfer**, § 43 I 1; **Peters** Karl, Strafprozeß, 4. Auflage, Heidelberg 1985, § 58 II 1; **Gössel**, Strafverfahren, s. 111; **Roxin/Schünemann**, § 42 kn. 2; **Kühne**, kn. 621; **Ulsenheimer**, s. 443; **Putzke/Scheinfeld**, kn. 487.

¹⁸ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 474; **Ünver**, s. 185; **Evik**, s. 815. Ayrıca krşl. **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, s. 1259.

¹⁹ “Olması gerekenin soruşturma evresinin uzunluğu ve kovuşturmanın ise kısa sürede sonuçlanarak ceza adaletinin ve adil yargılanma hakkının bütünüyle sağlanmasının bu şekilde gerçekleşebileceğine benzer düşünceler madde gerekçesine de yansımış bulunmaktadır” Yarg. 8. CD., T. 07.02.2008, E. 2008/1054, K. 2008/801 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi:24.10.2010). Ayrıca krşl. **Evik**, s. 814.

Muhakemeleri Usulü Kanunu dönemindeki uygulamalara dönülebilmesine imkan tanıyan kararlarının da etkisiyle iddianamenin iadesi kurumundan beklenen fayda tam olarak sağlanamamıştır. Gerçekten Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı 2008 yılı adli istatistik verilerine göre²⁰, ceza mahkemelerinde ortalama yargılama süresi 258 gündür. Bu süre 1986 yılında 174 gün iken, 2001 yılında 194 gün idi. 2008 yılında açılan davalardan ise sadece % 45'i 2008 yılı içinde karara bağlanabilmiştir. Bu rakamlar da göstermektedir ki, Ceza Muhakemesi Kanunu sisteminin eksiksiz gerçekleştirilebilmesinde çok önemli bir işleve sahip olan iddianamenin iadesi kurumu²¹ maalesef gereği gibi işletilememektedir. Bu noktada en büyük görev öncelikle ilk derece mahkemelerine ve sonrasında Yargıtay'a düşmektedir.

Her ne kadar iddianamenin iadesi kurumu ile mâkul süre içinde yargılanma hakkı bakımından âdil yargılanma hakkının güvence altına alınmasının amaçlandığı söylenecek olsa da, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda bu evrede iddianamenin şüpheliye de tebliğ edilmesi ve söyleyeceklerinin sorulması düzenlenmediğinden, iddianamenin iadesi kurumunun âdil yargılanma hakkı bakımından tam bir güvence oluşturduğu söylenemez. Gerçekten Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174'teki hali ile düzenleme, âdil yargılanma hakkının çekirdeği niteliğindeki²² silahların eşitliği ilkesini ve hukukî dinlenilme hakkını ihlâl etmektedir. Bunun yanı sıra düzenleme âdil yargılanma hakkını oluşturan, suçlamayı öğrenme hakkı ve muhakemeye yön verme hakkını da ihlâl eder niteliktedir. Gerçekten, iddianamenin hâkim denetiminden geçtiği bu evrede iddia makamı olan Cumhuriyet savcısı, iddianamesini mahkemeye sunmakta; ancak, kendisi hakkında kovuşturma yapılmasına yol açabilecek bir kararın alınması sürecinde şüphelinin hiçbir söz hakkı bulunmamaktadır. Aynı husus hukukî dinlenilme hakkını da ihlâl edecektir. Hukukî dinlenilme hakkının muhakemenin tüm evrelerinde geçerli olduğu unutulmamalıdır. Uygulamada maalesef Yargıtay'ın, şüphelinin ifadesi alınmamış olsa dahi hakkında iddianame hazırlanabileceği ve mahke-

²⁰ Bkz. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2008/ist_tab.htm, erişim tarihi: 16.10.2010.

²¹ Ünver, s. 184.

²² Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 53.

meye sunulabileceği yönünde kararları bulunduğundan²³, iddianamenin hâkim denetiminden geçtiği bu evrede şüpheliye söz hakkı tanınmaması ve iddianamenin kendisine tebliğ edilmemesi, şüphelinin, hakkındaki suçlamayı ilk olarak kovuşturma evresinde öğrenmesi tehlikesini doğurmaktadır. Bu durumun da suçlamayı öğrenme hakkını ihlâl ettiği açıktır. Böyle bir durumda da şüphelinin mahkemeye yön verme hakkı kısmen de olsa engellenmiş olacak; şüpheli bu hakkını ilk defa, sanık statüsüne girmesinin ardından, yani kovuşturma evresinde kullanabilecektir.

Görüldüğü üzere iddianamenin iadesi kurumunun mevcut halinin mâkul sürede yargılanma hakkı bakımından âdil yargılanma hakkını teminat altına aldığı söylenebiliyorsa da, silahların eşitliği ilkesi, hukukî dinlenilme hakkı, suçlamayı öğrenme hakkı ve muhakemeye yön verme hakkı bakımından bu teminatı tesis edemediği görülmektedir. Bu durumun bir an önce düzeltilmesi gerekmektedir.

III. İDDİANAMENİN İADESİ SEBEPLERİ

A. İDDİANAMENİN CEZA MUHAKEMESİ KANUNU m. 170'E AYKIRI OLARAK DÜZENLENMİŞ OLMASI

1. Ceza Muhakemesi Kanunu m.170/2'ye Aykırı Olarak Yeterli Şüphe Oluşmadan İddianamenin Düzenlenmiş Olması

İddianamenin iadesi sebeplerinin düzenlendiği Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1'de ilk iade sebebi olarak a bendinde “170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen” iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesine karar verileceği hükmü yer almaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu m.

²³ “Şüphelinin ifadesinin alınmadan dava açılmasının iddianamenin iadesi sebebi yapılması, Cumhuriyet Savcısı tarafından toplanan delillerin kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturması sebebiyle iddianame düzenlenmiş olması karşısında itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesi bozmayı gerektirir” Yarg. 2. CD., T. 23.05.2007, E. 2007/5785, K. 2007/7397 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.09.2010); “5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170/3. maddesinde iddianamede nelerin gösterileceği aynı Kanun'un 174/1 maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verilmesinin belirtildiği, şüphelinin savunması alınmadan dava açılmasının iddianamenin iadesi sebebi yapılamayacağı gözetilmeden” Yarg. 11. CD., T. 08.03.2007, E. 2007/362, K. 2007/1532 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

174/1-a, m. 170'e bir bütün olarak atf yapmıştır. Bu sebeple de, iddianamenin Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/2'ye aykırı olarak düzenlenmesi iddianamenin iadesi sebebidir²⁴.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/2'ye göre, “*Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler*”. Bu hükme aykırı olarak iddianame düzenlenmesi Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-a gereği bir iade sebebi olduğuna göre, iddianamenin incelendiği bu evrede yeterli şüphenin oluşup oluşmadığı da araştırılacaktır. Bu noktada yeterli şüphe kavramsal açıdan, şüpheli hakkında kamu davası açıldığında şüphelinin mahkûm olma ihtimalinin beraat etme ihtimalinden daha fazla olması halidir²⁵. Yeterli suç şüphesinin sadece suçun unsurlarına ve unsurlar dışında kalan cezalandırılmaya etkili olan sebeplere ilişkin maddî ceza hukukuna yönelik bir şüphe olarak değil, aynı zamanda muhakemeye ilişkin mahkûmiyet şüphesi olarak da yorumlanması gerekmektedir. Bu sebeple, yeterli suç şüphesinin varlığının tespiti bakımından, cezalandırılabilirliğe dayanak olarak gösterilen gerçeğe uygun olgulara ve bu şüpheyi muhakeme hukuku kurallarının izin verdiği araçlar ile mahkeme önünde ispatlama ihtimaline de

²⁴ Ancak, doktrindeki yazarların çok büyük bir kısmı, iddianamenin iadesi sebebi olarak Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/3'ten başlamak suretiyle bir değerlendirme yapmaktadırlar. Bkz. **Yurtcan**, s. 386; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem**, s. 541 vd.; **Öztürk**, s. 492 vd.; **Soyaslan Doğan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2007, s. 356; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 477 vd.; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 518 vd.; **Centel/Zafer**, s. 490; **Hacıoğlu**, s. 161-162; **Özen**, İddianamenin İadesi, s. 25; **Gültekin Özkan**, “İddianamenin İadesi”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 3, Kasım 2006, s. 53-54; **Aydın**, s. 170 vd.; **Polat**, s. 519-520. Bu konuda mahkemenin, iddianamenin incelendiği aşamada karar verirken iddianamenin Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170'te sayılan **unsurları** içerip içermediğini denetleyeceği ifadesini kullanan yazarların da doktrindeki bu ağırlıktaki görüş ile aynı görüşü paylaştıkları söylenebilir. Bu ifade için bkz. **Feyzioğlu**, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 36; **Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 39-40; **Yenidünya**, kn. 107.

²⁵ **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, s. 1254; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem**, s. 421; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 479; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 496; **Centel/Zafer**, s. 85; **Yenidünya**, kn. 73; **Karakurt**, s. 10 dpn. 29; ayrıca krşl. **Toroslu/Feyzioğlu**, s. 273.

ihtiyaç duyulmaktadır²⁶. Dolayısıyla yeterli şüphe kavramından yalnızca suçun unsurları ve unsurlar dışında kalan cezalandırılmaya etkili olan sebepler anlaşılmalıdır. Bu hususların yanı sıra ayrıca fiilin fail tarafından işlendiğinin ispatlanma ihtimali ve dava şartlarının gerçekleştiği hususları da yeterli şüphe kavramının yapısal unsurlarına dahildir²⁷. Bir başka deyişle yeterli şüphenin varlığının tespiti, suçun unsurları ve unsurlar dışında kalan cezalandırılmaya etkili olan sebepler; yeterli delilin varlığı ve son olarak da dava şartlarının varlığı bakımından yapılacak bir değerlendirmeyi gerekli kılar²⁸. Gerçekten, fiilin cezalandırılabilir olması ile bu fiilin fail tarafından işlenmiş olması farklı hususlardır. Dolayısıyla yeterli şüphe kavramının maddî ceza hukukuna ve muhakeme hukukuna ilişkin unsurları bu şekilde birbirinden ayrı olarak ele alınmalıdır.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-a'da, iddianamenin m. 170'e aykırı olarak düzenlenmiş olması bir iddianamenin iadesi sebebi olarak düzenlendiğinden, iddianamenin m. 170/2'ye aykırı olarak düzenlenmiş

²⁶ BayOLG, vom 15.06.1982, 3 St 23/81 (NStZ 1983, s. 123); **Löwe/Rosenberg- Rieß**, § 203 kn. 14; **Karlsruher Kommentar- Schneider**, § 203 kn. 5.

²⁷ **Löwe/Rosenberg- Rieß**, § 203 kn. 14; **Henkel**, § 81 II 4 e; **Gössel**, Strafverfahren, s. 117; **Schäfer**, § 43 III; **Meyer- Goßner**, § 203 kn. 2; **Pfeiffer**, § 203 kn. 2; **Karlsruher Kommentar- Schneider**, § 203 kn. 5-7; **Volk**, § 16 kn. 10; **Schmidt**, kn. 834; **Martin Sigmund**, "Zur Zulässigkeit der 'Doppelbegründung' beim Beschluß über die Nichteröffnung des Hauptverfahrens (§ 204 I StPO)", NStZ 1995, s. 528; **Nierwetberg**, s. 213.

²⁸ Yargıtay ise, "suçun işlendiği hususunda yeterli delil değil, daha geniş anlamli bir kavram olan yeterli şüphe bulunmasının, savcının dava açan iddianameyi düzenlemesi için gerekli bir neden ve zorunlu koşul olduğu anlaşılmıştır" ifadesini kullanarak yerinde olarak yeterli şüphe kavramının yeterli delil kavramından daha geniş bir anlama sahip olduğunu saptamış olmasına karşın, yeterli delil olmasa da yeterli şüphenin var olabileceğini belirterek yerinde olmayan bir karar vermiştir. Yeterli delil, yeterli şüphenin bir unsurudur. Eğer yeterli delil bulunmuyorsa yeterli şüphe oluşmamış demektir. Bu sebeple Yargıtay'ın yerleşmiş bir içtihat halini alan bu kararlarına katılmak mümkün değildir. Anılan kararlar için bkz. Yarg. 4. CD., T. 06.02.2007, E. 2006/5172, K. 2007/1167 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010); Yarg. 4. CD., T. 09.10.2007, E. 2007/7331, K. 2007/7906 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010); Yarg. 4. CD., T. 06.11.2007, E. 2007/8618, K. 2007/8937 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010); Yarg. 4. CD., T. 27.11.2007, E. 2007/8603, K. 2007/9977 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010).

olması halinde artık iddianamenin iade edilmesi gerekir. Ancak, **Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/2’de “Suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez” hükmüne ver verilmiş olması nedeniyle mahkeme, yeterli şüphenin somut olayda oluşup oluşmadığını incelerken suçun unsurlarının ve unsurlar dışında kalan cezalandırılmaya etkili olan sebeplerin somut olayda oluşup oluşmadığını araştırmayacaktır.** İşte, yeterli şüphe kavramının maddî ceza hukukuna ve muhakeme hukukuna ilişkin unsurlarının birbirinden ayrı olarak ele alınmasının önemi burada ön plana çıkmaktadır. **İddianamenin incelendiği bu evrede mahkeme, iddianamenin Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170’e uygun düzenlenip düzenlenmediğini incelerken m. 170/2 uyarınca yeterli şüphenin oluşup oluşmadığını da inceleyecektir; fakat, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/2 gereği suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemeyeceğinden ötürü, mahkemenin yeterli şüpheye ilişkin bu incelemesi yalnızca yeterli şüphenin muhakeme hukukuna ilişkin unsurları bakımından söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, mahkeme bu evrede yeterli şüphenin oluşup oluşmadığı bakımından sadece, yeterli delilin varlığını ve dava şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyebilecektir.**²⁹ Bir başka ifadeyle kanunkoyucu, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/2’de suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianamenin iade edilemeyeceği kuralı ile bu evrede yeterli şüphenin incelenmesini sınırlamış ve mahkemenin henüz kovuşturma evresi başlamamışken maddî ceza hukukuna yönelik sebeplerle iddianameyi iade etmesini istememiştir.

Öte yandan iddianamedeki eylem herhangi bir suçun unsurlarını oluşturmuyor ise bu durumda yeterli şüphenin varlığı ve mahkemenin iddianameyi kabul edip etmeyeceği hususu da tartışılabilir. Yeterli şüpheden bahsedebilmek için öncelikle şüpheliye yüklenen suç tipinde belirtilen eylem ile

²⁹ İddianamenin incelendiği bu evrede yeterli delilin varlığının da araştırılacağına ilişkin olarak krşl. **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, s. 1258; **Yenisey Feridun**, “Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü”, Ceza Mahkemesi Dosyası I, İstanbul 2009, s. 56; **Şahin**, Ceza Muhakemesi, s. 122; **Evik**, s. 824. Ünver, sanığın delil yokluğuna rağmen dava açılmış olmasına itiraz edebilmesi gerektiğini belirttiğinden ötürü Ünver’in, iddianamenin incelendiği bu evrede yeterli delilin varlığının da araştırılacağı görüşünde olduğu söylenebilir (Bkz. **Ünver**, s. 185).

şüphelinin eyleminin birbirine uyması gerekir. Eğer şüphelinin işlediği eylem ile suç tipinde belirtilen eylem aynı değilse bu durumda suçun olduğundan bahsedilemez. Dolayısıyla böyle bir durumda suç oluşmayacağından yeterli şüphenin de bulunmadığı söylenmelidir. CMK m. 170/2'nin de iddianamenin incelenmesi sırasında göz önünde bulundurulması gerektiği düşüncesi bu noktada önem kazanmaktadır. Şayet, CMK m. 170/2'de yer alan yeterli şüphenin bulunması gerektiği şartı göz önünde tutulmaz ve iddianamenin iadesi sebepleri sadece 170/3, 4, 5 ve 174'teki koşullar ile sınırlı tutulursa iddianamedeki eylemin herhangi bir suç tipini oluşturmaması halinde iddianamenin iadesi sebepleri sınırlı sayıda olduğundan mahkemenin iddianameyi iade etmesi mümkün olmaz. Bu bakımdan iddianamenin incelendiği aşamada CMK m. 170/2 de göz önünde tutulmalıdır.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/2'ye aykırı olarak düzenlenen iddianamenin iadesi ile ilgili olarak Yargıtay'ın görüşüne de değinmek gereklidir. Her ne kadar Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-a'nın ifadesi "*170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen*" şeklinde m. 170'in bütününe atıf yapan açık bir hüküm de olsa; bunun yanında Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174'te değişiklik yapan 5353 sayılı Kanun'un³⁰ değişiklik gerekçesinde de yeterli delil bulunmaksızın düzenlenen iddianamenin iade edilmesi gerektiği hususu yer alıyor da olsa Yargıtay, iddianamenin iadesi sebeplerini oldukça dar bir şekilde yorumlamakta ve bu sebeple de yeterli delil olmaksızın düzenlenen iddianamenin iade edilemeyeceğini belirtmektedir. **Yargıtay, iddianamenin düzenlenmesi bakımından delilleri takdir yetkisinin Cumhuriyet savcısına ait olduğunu ve bu takdirin kullanılmasının iade sebebi olamayacağını; dolayısıyla mahkemenin yeterli delilin bulunmasından ötürü iddianameyi iade edemeyeceğini belirtmektedir**³¹. Bu

³⁰ 01.06.2005 gün ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

³¹ "*Somut olayı oluşturan sorun, işlendiği ileri sürülen suça ilişkin yapılan soruşturma aşamasında alınan beyanların olayı aydınlatacak, hukuksal nitelendirmeyi saptamaya yarayacak açıklıkta olmadığından ...iddianamenin iadesine ilişkindir. Yukarıda yer verilen yasal düzenlemelerden anlaşıldığı üzere, kamu davası açmanın temel koşulu, soruşturma evresinin sonunda toplanan kanıtlardan suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşmasıdır. Ayrıca iddianamenin reddine ilişkin nedenler yasada açıkça belirtilmiştir. Bu koşullar konusunda mahkemenin takdir hakkın bulunmadığının altı özellikle çizilmelidir*" Yarg. 1. CD., T. 21.01.2008, E. 2008/429, K. 2008/108

kararlar ışığında Yargıtay'ın, iddianamenin Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170'e aykırı olarak düzenlenip düzenlenmediği denetlenirken, m. 170/3'ten başlanmak suretiyle bir inceleme yapılması gerektiği görüşünde olduğu görülmektedir. Ancak, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-a'nın açık ifadesi karşısında Yargıtay'ın bu görüşüne katılmak mümkün değildir. Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/2'ye aykırı olarak düzenlenen iddianame de iade edilmelidir.

2. İddianamede Bulunması Zorunlu Unsurlar Bulunmadan İddianamenin Düzenlenmiş Olması

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/3'te iddianamede bulunması gereken unsurlar belirtilmiştir. Buna göre, görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede;

- a) Şüphelinin kimliği,
- b) Müdafii,
- c) Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,
- d) Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi,

(www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010); “*telefonla rahatsız ettiğine dair iddia dışında bir delil bulunmadığı ve kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilmesi gerektiğinden bahisle iddianame iade edilmiş ise de...kamu davasının açılması gerekip gerekmediği yönünde delilleri takdir yetkisinin Cumhuriyet Savcılığı'na ait olduğu, bu takdirin kullanılmasının iade sebebi olamayacağı, mevcut delillerin mahkemesince değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden...*” Yarg. 2. CD., T. 03.07.2006, E. 2006/6139, K. 2006/12759 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010); “*5271 sayılı Kanun'un 170/3. maddesinde iddianamede hangi hususların gösterileceği, aynı Kanun'un 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, kamu davası açılmasının gerekip gerekmediğini takdir yetkisinin Cumhuriyet savcılığına ait olduğu...gözetilmeden itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir*” Yarg. 10. CD., T. 26.01.2009, E. 2009/13, K. 2009/783 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010). Aynı yönde bkz. Yarg. 4. CD., T. 09.10.2007, E. 2007/7331, K. 2007/7906 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010); Yarg. 9. CD., T. 17.07.2008, E. 2007/10357, K. 2007/9152 (YKD, C. 34, S. 11, Kasım 2008, s. 2300-2301).

- e) Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,
- f) Şikayette bulunan kişinin kimliği,
- g) Şikayetin yapıldığı tarih,
- h) Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,
- i) Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,
- j) Suçun delilleri,
- k) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklanma

tarihleri ile bunların süreleri gösterilecektir.

Madde metninde her ne kadar “*şüphelinin kimliği*” ifadesine yer verilmiş ise de, bu ifadeden şüphelinin açık kimliği anlaşılmalıdır. Çünkü, iddianamenin düzenlenebilmesi için failin belli olması gerekir. Soruşturmanın önemli bir görevi de şüphelinin kim olduğunun belirlenmesidir. Bu bakımdan, iddianamenin düzenlenebilmesi için fert olarak belli oluş yeterli olmayıp şüphelinin açık kimliği (nüfus bilgileri) biliniyor olmalıdır³². Yargıtay ise kimi kararlarında şüphelinin nüfus kaydının iddianameye eklenmemiş olması Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170’te yazılı olmayan bir husus olduğundan ötürü bu eksikliğin iade sebebi olamayacağını; bu hususun mahkemece de araştırılabileceğini belirtmekte³³; kimi kararlarında ise şüphe-

³² Yenisey, s. 57; Donay Süheyl, Ceza Yargılama Hukuku, 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 129; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem, s. 543; Öztürk, s. 493; Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 472; Şahin, Gazi Şerhi, s. 534; Evik, s. 821; Keskin, s. 98; şüphelinin nüfus kaydının iddianameye eklenmesinin zorunlu bir unsur olmadığı yönünde bkz. Toroslu/Feyzioglu, s. 125; Ünver/Hakeri, Ceza Muhakemesi, s. 519; Centel/Zafer, s. 445.

³³ “Dosya kapsamına göre, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 170/3. maddesinde, iddianamede nelerin gösterileceği, aynı Kanun’un 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri arasında şüphelinin nüfus ve adli sicil kayıtlarının iddianameye eklenmemesi ve etkin pişmanlık halinin araştırılmaması hususlarının yer almadığı, ... bu hususun yargılama aşamasında mahkemesince de araştırılabileceği gözetilmeksizin itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesine isabet görülmemiştir” Yarg. 6. CD., T. 27.12.2005, E. 2005/16219, K. 2005/12658 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi:

lilerin üzerlerinde kimlik bilgilerine esas olacak herhangi bir belge bulunmadan, yalnızca beyanlarına dayalı kimlik bilgileri esas alınarak iddianame düzenlenmiş olması halinde iddianamenin iade edilmesi gerektiğini belirtmektedir³⁴.

Öte yandan iddianamede şüphelinin kimliğinin yazıyor olması da tek başına yeterli olmayıp bu konuda şüphelinin nüfus kaydının; yabancı ise kimlik kayıtlarının iddianameye eklenmesi de mutlaka aranmalıdır³⁵.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/3-j'de iddianamede yer alması gereken unsurlar arasında “*deliller*”e de yer verilmiş olması karşısında artık iddianamede suçun delilleri olarak “*dosya münderecatı ve diğer sübut sebepleri*” gibi ibarelerin gösterilmiş olması halinde iddianame iade edilmelidir. Bu sebeple eldeki deliller somut ve açık bir biçimde gösterilmelidir³⁶.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/3'teki iddianamede bulunması gereken hususlar bakımından söz konusu olan zorunluluk, mevcut olup da iddianamede yer verilmeme olarak anlaşılmalıdır. Bu sebeple eğer yüklenen suç şikayete bağlı değilse şikayet, yüklenen suç insan öldürme suçu değilse maktul veya şüphelinin müdafii bulunmuyorsa müdafii gibi unsurlar somut

17.10.2010); “*İddianamenin iadesi sebepleri arasında şüphelilerin nüfus ve adli sicil kayıtlarının iddianameye eklenmemesi hususlarının yer almadığı, bu kayıtların yargılama aşamasında mahkemesince de araştırılabileceği gözönüne alınmalıdır*”, Yarg. 11. CD., T. 25.12.2008, E. 2008/465, K. 2008/13852 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010). Aynı yönde bkz. Yarg. 2. CD., T. 14.06.2006, E. 2006/4907, K. 2006/12064 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010).

³⁴ “*Dosya içeriğinden, şüphelilerin üzerlerinde kimlik bilgilerine esas olacak herhangi bir belge bulunmadığı, yalnızca beyana dayalı kimlik bilgileri esas alınarak iddianame düzenlendiği, hazırlık soruşturması sırasında şüphelilerin kimliklerinin tereddüde neden olmaksızın tesbit edilmeden dava açılmayacağı cihetle... Yerinde görülmeyen kanun yararına bozma isteminin REDDİNE*” Yarg. 7. CD., T. 26.12.2007, E. 2007/4866, K. 2007/11717 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010).

³⁵ Bkz. “*Yabancı uyruklu olan sanıkların, pasaportlarının sadece onaysız suretlerinin dosyada bulunduğu anlaşılması karşısında; kuşkuyla yol açmayacak biçimde sanıkların kimlik bilgilerinin İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Interpol aracılığıyla sağlanarak hüküm kurulması gerektiğinin gözetilmemesi...bozmayı gerektirmiş...*” Yarg. 6. CD, T. 2.11.2012, E. 2008/21094, K. 2012/18980 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 14.06.2013).

³⁶ **Öztürk**, s. 493; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 478.

olayda bulunmadığından bu hususlara doğal olarak iddianamede de yer verilemeyecektir. Yargıtay bunu bozma sebebi olarak görmekte olup³⁷ bunun öncelikle iddianamenin incelendiği evrede iddianamenin sunulduğu mahkeme tarafından araştırılması ve eğer bu evraklar mevcut değilse iddianamenin iadesi gerekmektedir.

3. İddianamede Yüklenen Suçu Oluşturan Olayların Mevcut Delillerle İlişkilendirilerek Açıklanmamış Olması

a. İddianamede Yüklenen Suçu Oluşturan Olayların Açıklanmamış Olması

İddianamede şüpheliye yüklenen suç oluşturulan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır (CMK m. 170/4). İddianamede yüklenen suç oluşturulan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilmesi için öncelikle ceza muhakemesi boyutuyla bu olayların, yani fiilin, gerçekleştiği süreç açıklanarak işlendiği yer ve zaman ile beraber bir olay örgüsü biçiminde ortaya konması gereklidir. Böylelikle hangi fiilin muhakemenin konusunu oluşturacağı tüm yönleriyle açıklanmış ve muhakemenin konusunu oluşturulan fiilin sınırları çizilmiş olacaktır³⁸.

İddianamenin sınırlandırma ve bilgilendirme işlevlerinin yerine getirilebilmesi, iddianamede yer verilen deliller ile şüpheliye yüklenen fiilin bir bütün halinde anlatılması ile mümkün olacaktır. Kaldı ki, şüpheliye yüklenen fiilin, deliller ile gerekçelendirilmesi ve bir olay örgüsü biçiminde işlenerek tasvir edilmesi halinde iddianamenin sınırlandırma ve bilgilendirme işlevlerinin yerine getirilmesinin yanı sıra Cumhuriyet savcısının iradesinin mahkemenin hangi vakıalar hakkında karar vermesine yönelik olduğu da belirsiz kalmamış olacaktır³⁹. Bu, iddianamenin sınırlandırma işlevi

³⁷ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 478; **Karakurt**, s. 14.

³⁸ BGH, vom 11.01.1994, 5 StR 682/93 (NJW 1994, s. 2556); **Pfeiffer**, § 200 kn. 1; **Roxin/Schünemann**, § 40 kn. 16; **Meyer-Goßner**, § 200 kn. 7; **Karlsruher Kommentar- Schneider**, § 200 kn. 1; **Kühne**, kn. 578; **BeckOK- Ritscher**, § 200 kn. 1; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 517.

³⁹ Krşl. **Pfeiffer**, § 200 kn. 1; **Karlsruher Kommentar- Schneider**, § 200 kn. 1; **BeckOK- Ritscher**, § 200 kn. 4; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 517.

(=Umgrenzungsfunktion) olarak anılmaktadır⁴⁰. Bunun yanı sıra, iddianamede yüklenen suç oluşturulan olayların (mevcut delillerle ilişkilendirilerek) açıklanması iddianamenin diğer bir işlevi olan bilgilendirme işlevinin (=Informationsfunktion) de gerçekleştirilmesine hizmet eder. Gerçekten, iddianame aracılığıyla şüpheli kendisini usulüne uygun bir biçimde savunacak hale sokulmalıdır⁴¹. Ayrıca, iddianamede muhakemenin konusunu oluşturan fiil, muhakemeye katılan hiç kimse tarafından ve özellikle şüpheli ve varsa müdafii tarafından yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermeyecek şekilde açık ve anlaşılır olmalıdır⁴². İddianamede, şüpheliye yüklenen fiilin bu şekilde açıklanmamış olması durumunda iddianame iade edilmelidir. Şüpheliyi haksız davalardan koruma işlevinin yerine getirilebilmesi bakımından da şüphelinin yüklenen fiili işlediği konusunda yeterli şüpheyne nasıl ulaşıldığının iddianamede gerekçelendirilerek açıklanması zorunludur⁴³. Böylece soyut bir iddia ile yetinilemeyecek; iddianın somutlaştırılması gerekecektir⁴⁴.

Öte yandan iddianamenin sınırlandırma ve bilgilendirme işlevlerinin tam olarak yerine gelebilmesi bakımından iddianamelerin uzunlukları da önem taşımaktadır. Gerçekten binlerce sayfadan oluşan iddianamelerin içeriklerinde yüklenen suç ile hiçbir ilgisi bulunmayan tape kayıtlarına yer verilmesi iddianamelerin hacimlerinin artmasına yol açmaktadır. Bu konuda kolluktan gelen tape kayıtları bir bütün olarak Cumhuriyet başsavcılığınca iddianameye eklenmemeli; yüklenen suç ile ilgili olan kısımları ayrılarak iddianamede sadece bunlara yer verilmelidir. Aksi takdirde binlerce sayfadan oluşan iddianamelerin ne mahkeme tarafından ne de savunma makamı

⁴⁰ **Pfeiffer**, § 200 kn. 1; **Meyer- Goßner**, § 200 kn. 7; **Karlsruher Kommentar-Schneider**, § 200 kn. 1; **BeckOK- Ritscher**, § 200 kn. 1; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 517.

⁴¹ BayOLG wistra 1991, s. 195; **Pfeiffer**, § 200 kn. 1.

⁴² BGH, vom 28.04.2006, 2 StR 174/05 (NStZ 2006, s. 649-650); **Karlsruher Kommentar- Schneider**, § 200 kn. 1; **BeckOK- Ritscher**, § 200 kn. 1; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 517.

⁴³ **Meyer- Goßner**, § 200 kn. 18; **Karlsruher Kommentar- Schneider**, § 200 kn. 19; **BeckOK- Ritscher**, § 200 kn. 11.

⁴⁴ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 478; **Yenidünya**, kn. 96; **Evik**, s. 824; ayrıca krşl. **Gültekin Özkan**, Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, Ankara 2011, s. 229, 249.

tarafından özümşenerek etkili bir şekilde tartışılması ve bunun sonucunda maddi gerçeğin ortaya çıkarılması mümkün olabilir.

b. Mevcut Deliller ile İlişkilendirilmeme

Delillerin iddianamede yüklenen suç u oluşturan olaylar ile ilişkilendirilerek açıklanması zorunluluğu, delillerin de somut bir biçimde gösterilmesini gerekli kılmaktadır. Bu sebepten ötürü, artık iddianamede “*dosyadaki deliller*” gibi ibarelere yer verilmemesi gerekmektedir. Gerçekten örneğin, “*şüpheli inkâr etmektedir; fakat bu fiili işlediği delillerle ispat edilecektir*” gibi genel anlatımlara iddianamede yer verilmemeli⁴⁵; hangi delil ile ne ispat olunabiliyor ise bunlar açıkça ifade edilmeli ve fiil bu yolla gerekçelendirilmelidir. Ayrıca, “*tanık ifadeleri*” ibaresi de genel olarak kullanılmamalıdır. Tanıkların ifadelerinin yüklenen fiilin hangi noktasına ilişkin oldukları ve içerikleri vakıalar ile eşleştirilmeli; birlikte anlatılmalıdır. Çünkü, dosyada hangi delillerin yer aldığını yargılamayı yapacak olan mahkeme dosya eline geçtiğinde deliller başlığı altında zaten görecektir; fakat, delillerin bu şekildeki zihinsel bir faaliyet sonucu ayrıca olaylarla da ilişkilendirilmiş olması halinde mahkeme, hem Cumhuriyet savcısının istemini hem de muhakemenin konusunu oluşturan fiili daha iyi idrak edecektir.

Yargıtay, bu konu hakkında verdiği kararlarda bu hükmün uygulanmasını gözetiyor ve bu hüküm bakımından yerinde kararlar veriyor olsa da⁴⁶

⁴⁵ **Meyer-Goßner**, § 200 kn. 18.

⁴⁶ “...müşteki hakkında düzenlenen 19.01.2007 tarihli adli raporda, yaralanmasının nazal fraktüre sebep olduğu belirtildiğinden, bu durumun Saruhanlı C. Başsavcılığınca düzenlenen iddianame içeriğindeki olaylarda değerlendirilmesi gerektiği anlaşıldığından, yukarıdaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla iddianamenin iadesine karar verilerek...” Yarg. 2. CD., T. 21.11.2007, E. 2007/15863, K. 2007/15505 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 14.10.2010); “...iddianamedeki “deliller” başlığı altında dayanan kanıtların nelerden ibaret olduğunun gösterildiği ve sanığın eyleminin anlatıldığı bölümde de sözü edilen kanıtlara dayanıldığı açıklanmış bulunduğu ve esasen olayın niteliği gereği sıralanan kanıtların eylemin hangi aşamasına ilişkin olduğunun da anlaşılır durumunda bulunduğu gözetildiğinde iade kararına dayanak yapılan yasal nedenlerin olayda gerçekleşmediği... gözetilmeden, itirazı inceleyen merciin itirazı kabulü yerine reddetmiş bulunması yasaya aykırı bulunup” Yarg. 4. CD., T. 18.10.2006, E. 2006/6696, K. 2006/15398 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 14.10.2010); “Soruşturma dosyasının incelenmesinden ifadesi alınmayan herhangi bir tanığın bulunmadığı; şüpheliye

Yargıtay'ın 2008 yılında vermiş olduğu bir karar bu hükme açıkça aykırıdır⁴⁷.

4. İddianamenin Sonuç Kısmında Şüphelinin Sadece Aleyhine Olan Hususların Belirtilmiş Olması

Her ne kadar Cumhuriyet savcısı iddia makamı olmasından ötürü tarafsız değilse de, ceza muhakemesinin amacı maddî gerçeği ortaya çıkarmak olduğuna göre Cumhuriyet savcısı, hakkında iddianame düzenlediği şüpheliyi ne pahasına olursa olsun mahkûm ettirmek amacı güdemaz. Çünkü, gerçekten Cumhuriyet savcısı yeterli şüpheyne ulaşması durumunda şüpheli hakkında iddianame düzenlemekte ve bu aşamada ulaştığı deliller aracılığı ile sadece geçici bir değerlendirme yapmaktadır. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının yeterli suç şüphesine ulaşmış olması şüphelinin yüklenen suçunu işlediği anlamına gelmemektedir. Bu sebepten ötürü, Cumhuriyet savcısı yaptığı soruşturma faaliyeti sonucunda ulaştığı sonuçları yeterli suç şüphesine ulaşması halinde düzenleyeceği iddianameye objektif bir biçimde yansıtmak zorundadır. Bu sonuçlar arasında şüphelinin lehine olan hususlar bulunuyorsa Cumhuriyet savcısı bunları da iddianameye dahil etmelidir. Çünkü, maddî gerçek yargılama sonucunda ortaya çıkacaktır. Bu bakımdan Cumhuriyet savcısının yansızlığı sadece şüpheliye kural olarak suç isnat etmesi bakımındandır. Ancak, Cumhuriyet savcısı bu faaliyetini ideolojik veya kişisel sebeplerle gerçekleştirmediği için şüphelinin lehine olan hususlara da iddianamede yer verecektir. Gerçekten, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160/2'de "*Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür*" hükmüne yer

atılı suçun da toplanan kanıtlarla ilişkilendirildiği iddianame içeriğinden anlaşıldığından, bu nedenle iddianamenin reddi olarak mahkemece gösterilen nedenler yerinde olmadığından..." Yarg. 2. CD., T. 28.09.2006, E. 2006/7749, K. 2006/15582 (www.hukukturk.com, erişim tarihi: 14.10.2010).

⁴⁷ "*İddianamenin iade sebebi olarak gösterilen suçta sürüklenen çocuğa yüklenen suçun varsa mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanmamış olması hususu iade sebebi olamaz*" Yarg. 2. CD., T. 29.04.2008, E. 2008/10372, K. 2008/7629 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010).

verilmesi bundandır. Bu durumun iddianamenin düzenlenmesi ile bir tezatlık oluşturması da söz konusu olamaz; çünkü, yeterli şüphe, şüpheli hakkında kamu davası açıldığında şüphelinin mahkûm olma ihtimalinin beraat etme ihtimalinden daha fazla olması hali olduğuna göre⁴⁸ yeterli şüphe mevcut olsa bile şüphelinin mahkûm olmama ihtimalini gösteren delillerin veya olguların bulunması da söz konusu olabilecektir⁴⁹.

Öte yandan soruşturma evresinde hukuka aykırı yollarla elde edilmiş bir delil mevcutsa Cumhuriyet başsavcılığı düzenlediği iddianamede bu delili dosya içerisinde ayrıca muhafaza etmelidir⁵⁰. Bu konuda CMK m. 230/1-b düzenlemesinden hareket edilebilir. CMK m. 230/1-b’de, mahkeme tarafından verilen hükmün gerekçesinde “...*Dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi*” kuralına yer verilmiştir. Buradan hareketle hükmün verilmesi bakımından yer verilen bu düzenlemenin kıyas yoluyla soruşturma evresinde iddianamenin düzenlenmesi bakımından da uygulanması mümkün olmalıdır. Her ne kadar hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmiş olan delillerin dosya içerisinden çıkartılması mahkemenin bu delillerle temasa geçerek bu delillerden etkilenmesinin önüne geçmek bakımından yararlı gözükse de bu delillerin muhakemenin ileri safhalarında özellikle kanunyolu aşamasında denetlenebilmesi açısından CMK m. 230/1-b hükmünün kıyasen uygulanmasının daha yerinde olduğu söylenmelidir.

Bu değerlendirmelere ve ayrıca Ceza Muhakemesi Kanunu m. 160/2’ye uygun olarak Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/5’te “*iddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür*” hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcılığının hukukî fonksiyonu şüphelinin lehine olan delillerin toplanmasını da kapsamaktadır⁵¹. Bu sebeple eğer iddianamede yalnızca şüphelinin aleyhine

⁴⁸ **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, s. 1252; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem**, s. 421; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 479; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 496; **Centel/Zafer**, s. 85; **Yenidünya**, kn. 73; **Karakurt**, s. 10 dpn. 29; ayrıca krşl. **Toroslu/Feyzioğlu**, s. 273.

⁴⁹ Krşl. **Gültekin**, İddianame, s. 232.

⁵⁰ **Gültekin**, İddianame, s. 232.

⁵¹ **BeckOK- Ritscher**, § 200 kn. 15.

olan hususlara yer verilip mevcut olmasına rağmen lehine olan hususlara yer verilmemiş ise iddianame iade edilmelidir⁵².

5. İddianamenin Sonuç Kısmında Hükmedilmesi İstenen Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin Açıkça Belirtilmemiş Olması

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/6 uyarınca “İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği, suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir”.

Cumhuriyet savcısı iddianamede, şüpheliye yüklenen suçu oluşturan olayları mevcut delillerle ilişkilendirerek açıkladıktan sonra iddianamenin sonuç kısmında mahkeme tarafından uygulanmasını talep ettiği yaptırımların neler olduğuna yer verecektir. Bunu yaparken şüphelinin yalnızca aleyhine değil, lehine olan hususlara da değinerek cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi aşamasına benzer bir değerlendirme yapılmalıdır. Cumhuriyet savcısı tarafından yöneltilen bu talep, şüpheliye yüklenen fiilin somutlaştırılması ve bireyselleştirilmesi bakımından önemlidir⁵³.

İddianamenin sonuç kısmında hükmedilmesi istenen ceza ve güvenlik tedbirlerinin açıkça belirtilmiş olması koşulunun gerçekleşebilmesi bakımından diğer bir husus ise iddianamenin sonuç kısmında birden fazla suç tipinin verilmemesi gereğidir. Gerçekten, iddianamenin sonuç kısmında aynı fiilin cezalandırılması bakımından bir suç tipine yer verildikten sonra eğer bu suç tipinin gerçekleşmediğine hükmedilir ise şu suç tipinden şüpheli cezalandırılmalıdır şeklinde kademeli bir sonuç kısmı da hükmedilmesi istenen ceza ve güvenlik tedbirinin açıkça belirtilmemesi sayılmalıdır. Gerçekten, kanun-

⁵² “Soruşturma evresinde, şüphelilerin lehine olan kanıtların da toplanarak iddianamede gösterilmesi gerektiği gözetilmeden şüpheli Eyyüp Tunç’un beyanında geçen ve kredi kartı ile işlem yaptığı bildirilen Abdulkerim Gökdemir’in dinlenerek olay hakkındaki bilgi ve görgüsünün saptanması gerektiğinden bu yöne ilişkin itirazın reddi kararında bir isabetsizlik görülmediğinden kanun yararına bozma isteminin CMK.nun 309. maddesi uyarınca REDDİNE” Yarg. 11. CD., 03.07.2006, E. 2006/3835, K. 2006/6168 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010).

⁵³ BeckOK- Ritscher, § 200 kn. 4.

koyucu iddianamenin sonuç kısmında hükmedilmesi istenen ceza ve güvenlik tedbirlerinin açıkça belirtilmesi düzenlemesine yer verirken şüphelinin hangi suç tipi ile suçlandığını ve bunun karşılığında nasıl bir ceza ya da güvenlik tedbiri ile karşı karşıya olabileceğini görmesini amaçlamıştır. Dolayısıyla buradan hareketle bu düzenlemenin yalnızca ceza ve güvenlik tedbiri olarak değil bununla beraber suç tipinin de açıkça belirtilmesi olarak anlaşılması gerekmektedir. Fakat, iddianamenin bu şekilde düzenlenmiş olması sonuç kısmında hükmedilmesi istenen ceza ve güvenlik tedbirinin açıkça belirtilmemesi olarak nitelenebilirse de bu durum suçun hukuki nitelendirilmesi ile ilgili olduğundan CMK m. 174/2 gereği suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemeyeceğinden salt bu sebeple iddianamenin iadesi mümkün olmayacaktır.

Mahkeme her ne kadar Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/2 gereği suçun hukukî nitelendirilmesi ile bağlı olmasa da bu hüküm aracılığı ile Cumhuriyet savcısının iradesinin ne yönde olduğu hem mahkeme hem de sanık tarafından yargılamanın başında görülmüş olacaktır.

B. İDDİANAMENİN SUÇUN SÜBUTUNA ETKİ EDECEĞİ MUTLAK SAYILAN MEVCUT BİR DELİL TOPLANMADAN DÜZENLENMESİ

1. Genel Olarak

Bu fıkra hükmünün uygulanmasına yönelik olarak Yargıtay'ın verdiği kararlar çeşitlilik gösterdiği için bu fıkra ile ilişkin açıklamalarda Yargıtay kararlarının ayrı bir başlık altında incelenmesi konunun izahı bakımından daha yerinde olacaktır.

2. Hükümün Anlamı

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-b'de, iddianamenin, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenmesi halinde iade edileceği düzenlenmiştir. Kanunkoyucunun burada “*mevcut bir delil*” ibaresine yer vermesi yerinde olmamıştır⁵⁴. Çünkü, burada mahkeme

⁵⁴ Feyzioğlu, mevcut olduğu halde toplanmamış delilden neyin kastedildiğinin belli olmadığını belirtmektedir. Ayrıca, kovuşturmayla başlanmadığı için re'sen araştırma yetkile-

tarafından araştırılacak husus delilin fiiliyattaki mevcudiyeti değildir. Mahkeme, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan bir delilin dosyada yer alıp almadığını araştırır. Gerçekten, mahkemenin delilin fiiliyattaki mevcudiyetine dair bir değerlendirme yapması mümkün olmadığı için bu ibareye yer verilmiş olması yanlış anlaşılmalara yol açabilecek türdendir. Fakat, “*mevcut bir delil*” ibaresi Cumhuriyet savcısının toplama imkanı dahilinde bulunan delil olarak anlaşılmalıdır⁵⁵. Kanunkoyucu bu fıkra hükmü ile Cumhuriyet savcılığının toplama imkanı dahilinde bulunan delillerin tamamının toplanmasını istemekte ve bu faaliyet sonucunda yeterli delile ulaşılmış ve diğer koşullar da yerine getirilmiş ise iddianamenin kabul edilmesini amaçlamaktadır. Yargıtay da mevcut bir delil ibaresini Cumhuriyet savcısının toplama imkanı dahilinde bulunan delil olarak yorumlamaktadır⁵⁶.

Bu düzenleme ile mahkemenin yeterli delilin bulunup bulunmadığını incelemesi amaçlanmamıştır. Bu fıkra hükmü ile ifade edilmek istenen husus, yeterli delil kavramından daha geniş bir anlama sahiptir. Gerçekten,

rini kullanmayan bir mahkemenin, kolluk ve Cumhuriyet savcısı tarafından toplanmadığı için soruşturma dosyasında yer almayan bir delilin mevcudiyetini bilmesinin mümkün olmadığını ifade etmektedir (Feyzioğlu, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 36; Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 40). Ayrıca krşl. Özen, İddianamenin İadesi, s. 24; Gültekin, İddianamenin İadesi, s. 54; Karakurt, s. 18.

⁵⁵ Ünver/Hakeri, Ceza Muhakemesi, s. 518; Şahin, Gazi Şerhi, s. 536; Şahin, Ceza Muhakemesi, s. 124; Yenidünya, kn. 108; Karakurt, s. 19. Fakat, soruşturma evresinde sulh ceza hakiminin ya da Terörle Mücadele Kanunu m. 10 bakımından yetkili hakimlerin kararıyla uygulanabilecek koruma tedbirlerinin Cumhuriyet savcısının talebine karşın hakim ret kararından ötürü uygulanamamış ve bu koruma tedbirleri sonucunda delil elde edilememiş ise bu durumda bu deliller suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil niteliğinde olsa da iddianame iade edilmemelidir; çünkü, bu örnekte Cumhuriyet savcısı delillere ulaşmak için yetkisi dahilindeki müracaatta bulunmasına rağmen söz konusu delilleri elde edememiştir (Şahin, Ceza Muhakemesi, s. 124).

⁵⁶ “...somut olayda, taraf beyanlarından anlaşılacağı üzere olayın evin içinde gerçekleştiği anlaşıldığından tarafların bu konudaki beyanlarının tespit edildiği, ayrıca olaya dolaylı olarak vakıf olduğu tespit edilen tanık Ayşe Arı'nın beyanının alınmış olduğu ve toplanması gereken başkaca *mevcut bir delil* de bulunmadığı gözlemlenmeden itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmüştür” Yarg. 4. CD., T. 02.07.2008, E. 2008/9955, K. 2008/16049 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010).

iddianamede yeterli delil elde edilmiş olsa dahi suçun sübutuna etki edeceği mutlak nitelikte olan bir delile iddianamede yer verilmemiş olabilir⁵⁷. Örneğin, silahla işlenmiş olan bir fiilin yer aldığı iddianamede balistik inceleme raporu, tanık ifadeleri, parmak izi incelemesi gibi delillere yer verilerek yeterli delile ulaşılmış olmasına karşın şüphelinin ifadesine yer verilmemiş olması bir iade sebebi oluşturacaktır. Çünkü, şüphelinin ifadesinin suçun sübutuna etki edeceği mutlak değildir. Gerçekten, şüphelinin ifadesi ile fiilin yüklediği kişiden doğrudan bilgi edinilmektedir. Ancak, Yargıtay şüphelinin ifadesinin alınmasını, her zaman suçun sübutuna etki edeceği mutlak bir delil olarak değerlendirmemektedir⁵⁸. Burada “suçun sübutuna etki” etmek kavramı ile ifade edilmek istenen, fiilin fail tarafından işlendiğini ispatlayan⁵⁹ değil, suçun fail tarafından işlenip işlenmediğini aydınlatacak delildir. Çünkü, fiilin fail tarafından işlenmediğini ortaya koyan deliller de şüphesiz suçun sübutuna etki etmiş olurlar. Bu durumda bu etkileri suçun sübutuna ermemesi yönünde negatif bir etki olacaktır⁶⁰.

⁵⁷ “Kamu davasının bir duruşmada sonuçlanmasını gerçekleştirecek oluşumun sağlanması amacıyla düzenlenen 5271 sayılı Yasanın 174. maddesinin 1. fıkrasının (b)bendinde, iddianamenin dava açılması için gösterilen kanıtların yeterli şüpheyi oluşturmasına karşın, sübuta etki edeceği kesin sayılan bir kanıt toplanmadan düzenlendiği ve bütün kanıtların Mahkemeye verilmediğinin saptanması durumunda bu eksikliğin tamamlanması bakımından Mahkemece geri çevrilebilmesi hükme bağlanmıştır” Yarg. 6. CD., T. 20.02.2006, E. 2005/13667, K. 2006/1455 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 14.10.2010). **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe** ise, “suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delil” ifadesi ile anlatılmak istenenin, yeterli suç şüphesinin varlığını ortaya koyacak delillerin toplanmaması olduğunu belirtmektedir (**Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 479).

⁵⁸ “Toplanan delillerin kamu davasının açılmasına yeterli olmaması ya da delillerin şüphelinin ifadesinin alınmasını suçun sübutu açısından zorunlu kılması durumunda şüpheli ifadesi “ ... suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan bir delil niteliği” kazanabilir” Yarg. 4. CD., T. 06.11.2007, E. 2007/4495, K. 2007/8944 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 03.09.2010).

⁵⁹ **Feyzioğlu**, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 36; **Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 40; **Karakurt**, s. 20.

⁶⁰ Yargıtay’ın görüşünün de bu yönde olduğu söylenebilir: “Dava konusu olayda şüphelinin açıklamalarının aksine, tanıkların taşırken gördüklerini ileri sürdükleri eşyanın şüpheliye ait evde bulunmadığının anlaşılması karşısında; yakınının kolluğa

Öte yandan suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delilin toplanmadan iddianamenin düzenlenmiş olmasına bir iade sebebi olarak yer verilmesi delillerin toplanmasıyla ilgili CMK m. 206'da mahkemenin re'sen delil toplaması yönünde bir hükmün bulunmuyor olmasıyla da ilişkilidir. 1412 sayılı CMUK m. 237/3'de "*Mahkeme vukubulan talep üzerine veya kendiliğinden şahit ve ehlihibre celbini ve başkaca sübut sebeplerinin ihzar ve iradını emredebilir*" hükmü yer almaktaydı. Bunun anlamı kovuşturma evresinde mahkemenin de re'sen delil toplama yetkisinin bulunmasıydı. Fakat, CMK'nın konuyla ilgili maddesi olan m. 206'da bu hükme artık yer verilmemektedir. Buradan hareketle artık delillerin toplanması kural olarak soruşturma evresinde yapılacak olup mahkeme kovuşturma evresinde delilleri değerlendirme işlevini üstlenecektir⁶¹. Ancak, adil yargılama ilkesi gereği kovuşturma makamlarının bir delilin varlığından kovuşturma evresinde haberdar olması durumunda maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla kanunkoyucu CMK m. 207'de "*Delilin ortaya konulması istemi, bunun veya ispat edilmek istenen olayın geç bildirilmiş olması nedeniyle reddedilemez*" hükmüne yer vermiştir. Bu bakımdan mahkemenin delil toplaması yalnızca istisnai durumlarda söz konusu olabilir. Dolayısıyla iddianame düzenlenerek kendisine sunulan mahkeme iddianameyi incelerken Cumhuriyet savcılığının toplaması gerekip de toplamamış olduğu bir delilin bulunup bulunmadığını araştırmalıdır. Eğer Cumhuriyet savcısının toplama imkanı dahilinde bulunan delil toplanmamış ise bu durumda bunu CMK m. 174/1-b'ye dayanarak bir iade sebebi yapmalıdır. Zira, aksi takdirde bu delili kovuşturma aşamasında kendisinin toplaması gerekecektir ki bunun 5271 sayılı CMK'nın öngördüğü sistemle örtüşmeyeceği açıktır.

başvurusu sırasında olay yerinde parmak izi incelemesi istemi ile ilgili herhangi bir işlem yapıp yapılmadığı araştırılarak, varsa sübuta etkili olacağı kuşkusuz bulunan suç yeri inceleme, parmak izi tesbit ve karşılaştırma belgelerinin getirtilip iddianameye eklenmesi zorunludur" Yarg. 6. CD., T. 20.02.2006, E. 2005/13667, K. 2006/1455 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

⁶¹ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s. 1276; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem, s.314-315.

3. Yargıtay'ın Bu Hükme İlişkin Kararlarındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi

a. İddianame Düzenleninceye Dek Geçen Süreçte Şüphelinin İfadesinin Alınmasının Gerek Gerekmediği Hususu

Yargıtay, iddianamenin düzenlenmesine dek geçen sürede şüphelinin ifadesinin alınmamış olmasını bir iade sebebi olarak görmemektedir⁶². Oysa şüphelinin ifadesinin alınması, henüz kendisi hakkında kamu davası açılmamış ve henüz kamuoyuna açık duruşma gerçekleştirilmemiş iken savunma hakkının sağlanması bakımından hayati önem taşımaktadır⁶³. Şüphelinin soruşturma evresinde alınacak ifadesi ile savunma hakkı sağlanarak lehine olan hususların da iddianameye girmesi kolaylaşacaktır. Hatta bu yolla, hakkında iddianame düzenlenmesine gerek olmadığına anlaşılabilmesi bile ihtimal dahilindedir. Bu denli önemli işlevleri olan şüphelinin ifadesinin alınması Alman Ceza Muhakemesi Kanunu § 163a'da olduğu üzere⁶⁴ huku-

⁶² “CMK kapsamında iddianamede nelerin gösterileceğinin sayıldığı ve hangi hallerde iddianamenin iadesine karar verileceğinin belirtildiği, anılan maddelerde şüphelinin savunmasının alınmamasına yer verilmediği cihetle iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı gözetilmesi gerekir” Yarg. 5. CD., T. 12.04.2007, E. 2007/3499, K. 2007/2827 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 14.10.2010). “şüpheli hakkında yapılan soruşturma evresi sonunda iddianamenin iadesine karar verilmiştir. Şüphelinin savunması alınmadan dava açılmasının iddianamenin iadesi sebebi yapılamayacağına gözetilmesi gerekir” Yarg. 11. CD., T. 08.03.2007, E. 2007/362, K. 2007/1532 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 14.10.2010). “Şüphelinin ifadesinin alınmadan dava açılmasının iddianamenin iadesi sebebi yapılması, Cumhuriyet Savcısı tarafından toplanan delillerin kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturması sebebiyle iddianame düzenlenmiş olması karşısında itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesi bozmayı gerektirir” Yarg. 2. CD., T. 23.05.2007, E. 2007/5785, K. 2007/7397 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 14.10.2010).

⁶³ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s. 1258; Yenisey, s. 59.

⁶⁴ Alman Ceza Muhakemesi Kanunu § 163a/I'e göre, “Eğer kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmeyecek ise, en geç soruşturma işlemlerinin sona ermesinden önce şüpheli dinlenilmelidir. Basit konularda şüpheliye kendisini yazılı olarak ifade etme imkanının tanınması yeterlidir”. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu § 163a/III'e göre ise, “Şüpheli, davet üzerine savcılık huzurunda hazır bulunmak zorundadır. Bu konuda uygun düştüğü ölçüde §§133 ila 136a ve 168c/I, V uygulanır. Zorla getirilme kararının hukuka uygunluğu hakkında şüphelinin başvurusu üzerine § 162'ye göre yetkili mahkeme karar verir.

kumuzda da zorunlu olmalıdır⁶⁵. **Bu noktada Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-b ile getirilen bu düzenleme gereği artık şüphelinin ifadesi alınmadan iddianame düzenlenmesi kural olarak mümkün olmamalıdır⁶⁶. Şüpheli, çağrı üzerine gelmiyor veya şüphelive çağrı yapılamıyorsa, Cumhuriyet savcısı tarafından Ceza Muhakemesi Kanunu m. 98/1 işletilmeli ve Cumhuriyet savcısı sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenmesi yoluna gitmelidir. Hakkında yakalama emri düzenlenmiş olmasına rağmen şüpheli hâlâ yakalanamıyorsa dürüst işlem ilkesine uygun olarak makûl bir süre beklenmiş ve toplanan deliller de yeterli şüphe oluşturuyor ise bu durumda iddianame düzenlenebilmelidir⁶⁷.** Ancak, burada Cumhuriyet savcısı dürüst işlem ilkesine uygun hareket etmeli ve şüphelinin yakalanması için makûl bir süre beklemelidir. Aksi takdirde, yakalama emrinin düzenlenmesinin ardından henüz birkaç hafta geçmiş olmasına karşın hemen iddianamenin düzenlenmiş olması halinde iddianame iade edilmelidir.

Fakat, iddianamenin iadesi kurumunun uygulanmasına işlerlik kazandırmaması gereken Yargıtay, şüphelinin savunma hakkını göz önünde tutmayan kararlar vermektedir. Örneğin, Yargıtay, Cumhuriyet savcısının, şüpheli hakkında yakalama emri düzenlenmesinden bir-iki ay sonra şüphelinin ifadesi alınmadan iddianame düzenlenmesini Ceza Muhakemesi Kanunu m.

Bu konuda §§297 ila 300, 302, 306 ila 309, 311a ve 473a uygun düştüğü ölçüde uygulanır. Mahkemenin verdiği karar kesindir". Alman Ceza Muhakemesi Kanunu § 163a/III'ün bu atfı aracılığıyla, çağrı üzerine gelmeyen şüpheli hakkında savcılık, ifadesi alınması için § 134/I'e göre zorla getirilme kararı verebilecektir.

⁶⁵ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 481-482.

⁶⁶ **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, s. 1258; **Yenisey**, s. 59; **Yenidünya**, kn. 111.

⁶⁷ **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, s. 1258; **Yenisey**, s. 59; **Yenidünya**, kn. 111; **Aydın**, s. 174. Yargıtay ise kanunda makul bir süre beklememenin iade sebebi olarak belirtilmediğine karar vererek iddianamenin iadesi kurumunu şüphelinin aleyhine olarak çok dar yorumlamaktadır: "Kanunun 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri arasında şüpheli hakkında çıkartılan yakalama müzekkeresinin makul bir süre beklenmesi gerektiği hususunun gösterilmediği..." Yarg. 11. CD., T. 08.03.2007, E. 2007/1930, K. 2007/1529 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

174/1-b'ye aykırı bulmamıştır⁶⁸. Yargıtay diğer bazı kararlarında ise yakalama emrinin düzenlenmesinin ardından ne kadar zaman beklenildiğini açıkça belirtmemekte; “uzun süre kaçan, adresini gizleyen şüpheli” gibi yakalamanın gerçekleşmesi için beklenen süre bakımından belirsiz kavramlar kullanmaktadır⁶⁹. Yargıtay bazı kararlarında ise Ceza Muhake-

⁶⁸ “Karşılıksız yararlanma suçundan Şüpheli Hikmet Yacan hakkında yapılan soruşturma evresi sonucunda Beytüşşebap Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 04.01.2006 tarihli ve 2005/196 soruşturma, 2006/1-1 sayılı iddianamenin...hazırlık soruşturması sırasında Cumhuriyet Savcılığınca şüphelinin ifadesi alınmadığından bahisle iddianamenin iadesine, keza aynı sebeple itirazın reddine karar verilmiş ise de; 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesinde, iddianamede bulunması gereken hususların neler olacağıının gösterildiği, aynı Kanun'un 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri arasında sanığın savunmasının alınmasının gösterilmediği, somut olayda şüphelinin karşılıksız yararlanma eylemi ile ilgili olarak Beytüşşebap Sulh Ceza Mahkemesinin 25.10.2005 tarihli ve 2005/6-13 sayılı kararı ile şüpheli hakkında suç duyurusunda bulunulması üzerine soruşturma başlatıldığı, müşteki ve tanık beyanlarının tespit edildiği, şüphelinin tüm aramalara rağmen bulunamadığı, 09.12.2005 tarihinde ise şüpheli hakkında yakalama emri düzenlendiğinin anlaşılması karşısında, şüphelinin savunması dışındaki tüm delillerin toplandığı ve toplanan delillerin şüpheli hakkında dava açılması için yeterli olduğu gözetilmeksizin itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden” Yarg. 11. CD., T. 17.11.2006, E. 2006/7476, K. 2006/9212 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010). Görüldüğü üzere bu karar konu olayda Cumhuriyet savcısı yakalama emrinin düzenlenmesinin üzerinden bir ay bile geçmeden iddianame düzenlemiştir. Yargıtay bir başka kararında ise dolandırıcılık suçu dolayısıyla hakkında soruşturma yapılan şüpheli hakkında yakalama emrinin düzenlenmesinin üzerinden yaklaşık iki buçuk ay geçmesinin ardından iddianame düzenlemiş ve Yargıtay bu durumda da iddianamenin iade edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Bkz. Yarg. 11. CD., T. 02.10.2006, E. 2006/5538, K. 2006/7646 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010).

⁶⁹ “İddianamenin iadesi nedenleri arasında “şüphelinin dinlenmemesi” yer almayıp, yüklenen suçu öğrenmesi ve lehine olan kanıtların belirlenip toplanması yönünden dinlenmesi gerekmekte ise de uzun süre kaçan, adresini gizleyen, hakkında yakalama kararı çıkarılan, kanıtların toplanmasını ve dava açılmasını engelleyen şüphelinin, kovuşturma evresinde kendisini savunması, delillerini sunması olanaklıdır” Yarg. 11. CD., T. 15.03.2007, E. 2007/791, K. 2007/1763 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010); aynı yönde bkz. Yarg. 11. CD., T. 02.10.2006, E. 2006/5538, K. 2006/7646 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010); Yarg. 11. CD., T. 25.05.2006, E. 2006/3536, K. 2006/4707 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 17.10.2010)

mesi Kanunu m. 247’de kaçaklığın kovuşturma evresinde söz konusu olacağı düzenlenmiş olmasına karşın yakalanamayan şüpheli hakkında “kaçak şüpheli” terimini hatalı olarak kullanmaktadır⁷⁰.

Yargıtay, şüphelinin ifadesinin alınmasının zorunlu olmadığı yorumuna öncelikle, bu hususun iddianamenin iadesi sebepleri arasında açıkça yer almadığına, iade sebeplerinin sınırlı olarak düzenlendiğine dayandırmaktadır⁷¹. Yargıtay’ın bu konudaki diğer bir gerekçesi ise, kaçak sanık hakkında Ceza Muhakemesi Kanunu m. 247/3 uyarınca kovuşturma yapılabilmesidir⁷².

⁷⁰ “...yeterli şüphe oluşturan delillerin varlığı, şüphelinin davetiyeye uymaması, kaçak olması ve bulunmaması nedeniyle ifadesi alınmadan kamu davasını açan iddianamenin düzenlendiği anlaşılmış...” Yarg. 4. CD., T. 19.03.2007, E. 2007/771, K. 2007/2513 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 14.10.2010). “Şüpheli kaçak olduğu için ifadesi alınmamış ve de hakkında yakalama emri düzenlenmiştir” Yarg. 1. CD., T. 09.02.2007, E. 2007/985, K. 2007/287 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 14.10.2010).

⁷¹ “5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 170/3. maddesinde iddianamede nelerin gösterileceği aynı Kanun’un 174/1 maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verilmesinin belirtildiği, şüphelinin savunması alınmadan dava açılmasının iddianamenin iadesi sebebi yapılamayacağı gözetilmeden” Yarg. 11. CD., T. 08.03.2007, E. 2007/362, K. 2007/1532 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); aynı yönde bkz. Yarg. 5. CD., T. 12.04.2007, E. 2007/3499, K. 2007/2827 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); Yarg. 11. CD., T. 15.03.2007, E. 2007/791, K. 2007/1763 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

⁷² “... adil yargılanma hakkıyla doğrudan ilgili, şüpheli açısından önemli bir güvence oluşturan bu ilke kötü niyetli kaçak şüpheli tarafından kullanılmaması durumunda soruşturma makamı kaynaklı bir haksızlığın varlığı düşünülemez. Bu durumda, şüphelinin ifadesinin alınmamasının tek başına iddianamenin reddini gerektirmeyeceği sonucuna ulaşılmalıdır. Kaldı ki, 5271 sayılı CMK’nun 247. maddesinde belirli koşullarda kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabileceği öngören düzenleme, hakkında kamu davasını açmayı gerektirecek yeterlikteki şüphenin oluşması durumunda kaçak şüphelinin ifadesi alınmamış olsa bile hakkında iddianame düzenlenmesine engel bir durumun bulunmadığına ilişkin önemli bir örnektir” Yarg. 1. CD., T. 09.02.2007, E. 2007/985, K. 2007/287 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); “Ayrıca 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 247. maddesinin 3. fıkrasında, kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabileceği, ancak daha önce sorgusu yapılmamış ise hükümlülük (mahkumiyet) kararı verilemez denilmektedir. Yasanın bu hükmünden de şüphelinin ifadesinin alınmadan da diğer koşullar varsa hakkında kamu davası açılacağı öngörülmek-

Her ne kadar Yargıtay'ın şüphelinin ifadesinin alınmadan iddianame düzenlenmesinin bir iddianamenin iadesi sebebi olmadığı yönünde yerleşik içtihatı mevcutsa da son dönemde Yargıtay'ın aksi yönde vermiş olduğu bir karara da rastlanılmaktadır. Yargıtay'ın bu yeni tarihli kararına göre, şüphelinin ifadesi alınmadan iddianame düzenlenmesi halinde suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan iddianame düzenlenmiş olacaktır⁷³. Yargıtay'ın bu kararının yukarıda savunduğumuz görüşümüz ile paralellik göstermesi şüphelinin ifadesi alınmaksızın hakkında iddianame düzenlenmesi konusunda Yargıtay'ın artık görüşünü değiştirdiği yönünde bir umut doğurmuştur. Bunu izleyen süreçte Yargıtay'ın bu yeni görüşünü yerleşik içtihata çevirmesi yerinde bir gelişme olacaktır.

b. Adli Tıp Kurumu'ndan Ayrıca Rapor Alınmasının Gerekip Gerekmediği Hususu

Çocuğun cinsel istismarı suçunda olduğu gibi kimi suçlarda suçun hukukî niteliğinin yapılabilmesi ya da fiilin faile isnat edilebilmesi bakımından tıbbî rapora ihtiyaç duyulabilir⁷⁴. Yargıtay, çocuğun cinsel

tedir" Yarg. 2. CD., T. 23.05.2007, E. 2007/6622, K. 2007/7394 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010). Aynı yönde bkz. Yarg. 3. CD., T. 31.01.2007, E. 2007/602, K. 2007/619 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 12.10.2010); Yarg. 4. CD., T. 19.03.2007, E. 2007/771, K. 2007/2513 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); Yarg. 4. CD., T. 06.11.2007, E. 2007/4495, K. 2007/8944 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

⁷³ Bkz. "Kaçak veya gaiplik halleri ve benzeri istisnai durumlarda şüpheli ya da sanığın ifadesi alınmadan da dava açılabilirse de; kural olarak "şüphelinin ifadesi" toplanması gereken en önemli delillerden birisi olarak kabul edilmektedir. Somut olayda araçtan hırsızlık ve dolandırıcılığa teşebbüs suçlarıyla ilgili olarak yürütülen soruşturmada, atılı suçlardan hakkında iddianame düzenlenen 0 539 no'lu telefonun kayden sahibi görünen R.K. da dahil olmak üzere; atılı suçların kim ya da kimler tarafından, ne şekilde işlendiğine dair, hiçbir delil elde edilebilmiş değildir. İade kararında da belirtildiği üzere; belki de olaylarla hiçbir alakası olmayabilecek olan R.K.'nin dinlenilmesi ve oluşacak duruma göre toplanması gereken ilave bütün delillerin toplanması, suçun sübutuna etki edeceği muhakkak olan bir delil olduğundan, bu delil ya da deliller toplanmadan iddianame düzenlenmesi, usul ve yasaya aykırıdır." Yarg. 13.CD, T. 2.2.2012, E. 2011/27923, K. 2012/2008 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 16.06.2013).

⁷⁴ Ünver/Hakeri, Ceza Muhakemesi, s. 518.

istismarı suçu dolayısıyla yapılan bir soruşturmada tıp fakültesi sağlık kurulundan rapor alınmasını yeterli görmüş; ayrıca Adli Tıp Kurumu'ndan rapor alınmasının iddianamenin kabulü için zorunlu olmaması gerektiğini belirtmiştir⁷⁵. Cumhuriyet savcısı tarafından tıp fakültesi ya da devlet hastanesinden alınan rapor gereken içeriği taşıyor ise bu raporun salt Adli Tıp Kurumu'ndan alınmamış olmasından ötürü Yargıtay'ın da belirttiği gibi iddianame iade edilmemelidir⁷⁶. Fakat, herhangi bir sağlık kuruluşundan mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulup bozulmadığının tespiti bakımından sağlık raporu alınmadan iddianame düzenlenmesi CMK m. 174/1-b'ye aykırı olacaktır. Bu hususta sağlık raporu, iddianamenin iadesi kurumunun getiriliş amacını gerçekleştirebilmek bakımından soruşturma evresinde mutlaka alınıp iddianamede değerlendirilmelidir. Ancak, bu raporun mutlaka Adli Tıp Kurumu'ndan alınması zorunlu görülmemelidir⁷⁷.

⁷⁵ “Çocuğun cinsel istismarı suçundan dolayı yapılan soruşturmada, tıp fakültesi sağlık kurulundan rapor alınmıştır. Adli Tıptan rapor alınmadığı gerekçesiyle iddianamenin reddine karar verilmesi hatalıdır. Açıklanan nedenlerle itirazın kabulüne karar verilmelidir” Yarg. 5. CD., T. 19.02.2007, E. 2007/1215, K. 2007/1207 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); Aynı yönde bkz. “suçun sonucunda mağdurenin beden veya ruh sağlığının bozulup bozulmadığı hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınmadığı gerekçesiyle iddianamenin iade edilemeyeceği, Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi Sağlık Kurulunun düzenlediği soruşturma aşamasında toplanan diğer kanıtlarla birlikte ele alınıp yeterli görülmesi halinde mahkemesince Adli Tıp Kurumundan veya suçun mağdure üzerindeki etkisine göre konunun uzmanı başka bilirkişi yada bilirkişiler kurulundan mütalaa alınmasının mümkün bulunduğu nazara alınarak itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesi...” Yarg. 5. CD., 19.02.2007, E. 2007/1176, K. 2007/1232 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); ayrıca bkz. Yarg. 5. CD., 24.09.2007, E. 2007/9328, K. 2007/6621 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

⁷⁶ **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 518.

⁷⁷ Bkz. “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 174/1. maddesine dayanılarak 5237 Sayılı T.C.K.nın 103/6. maddesi gereğince suçun sonucunda mağdurenin beden veya ruh sağlığının bozulup bozulmadığı hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınmadığı gerekçesiyle iddianamenin iade edilemeyeceği, **kaldı ki** soruşturma aşamasında Atatürk Üniversitesi Adli Tıp Ana Bilim Dalından alınan 05.04.2011 tarihli raporun yetersiz görülmesi halinde mahkemesince Adli Tıp Kurumundan mütalaa alınmasının mümkün bulunduğu nazara alınarak itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesi, kanuna aykırı ve bu itibarla Kanun yararına bozma istemine dayanan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarname içeriğinin yerinde olduğu anlaşılmalı, ... bozulma...” Yarg. 14.CD, T. 28.03.2012, E. 2012/2144, K. 2012/3596 (www.kazanci.com.tr,

c. Mağdurun Yaşının Tipikliğin Unsuru Olduğu Suçlarda Yaşının İddianame Düzenleninceye Dek Tespit Ettirilmesi

Çocukların cinsel istismarı gibi bazı suç tiplerinde mağdurun yaşı suç tipinin bir unsurunu oluşturur. Bu sebeple bu tür suçlarda mağdurun yaşının suçun sübutuna etki edeceği mutlaklıdır. Fakat, Yargıtay çocukların cinsel istismarı suçu bakımından hazırlanan iddianamenin bu nedenle iade edilemeyeceğini; çünkü, iddianamenin iadesi sebeplerinin kanunda sınırlı sayıda düzenlenmiş olduğunu ve bu iade sebepleri arasında mağdurun yaşının tespiti hususunun bulunmadığını belirtmiştir⁷⁸. Mağdurun yaşının suç tipinin bir unsurunu oluşturduğu suçlar bakımından yürütülen soruşturmada mağdurun yaşı tespit edilmeden iddianame düzenlenmesi halinde iddianame iade edilmelidir. Yargıtay'ın, bu durumu iddianamenin iadesi sebeplerinin kanunda sınırlı olarak sayıldığı hususuna dayandırması yerinde değildir. Çünkü, somut olaya bağlı olarak iddianamede bulunma gerekliliği ortaya çıkan hususların kanunda tek tek belirtilmesi kanun yapma tekniğine aykırı olacaktır. Kaldı ki, işte bu nedenle kanunkoyucu Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-b'de yer alan hükme yer vermiştir. Yargıtay kararında söz konusu olan mağdurun yaşının tespiti hususunun Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-b gereği iddianamede bulunması gerektiği açıktır. Yargıtay iddianamenin iadesi kurumunu işlevsiz kılan bu tür içtihatlarını bir an önce değiştirmeli ve bu kurumun daha iyi uygulanabilmesine olanak sağlayacak şekilde içtihatlarını şekillendirmelidir. Yargıtay mağdurun yaşı tespit edilmeden iddianame düzenlenmesini CMK m. 218'de yer alan nispi muhakeme yapma mecburiyetine dayandırabilirdi. Buna göre mahkemenin iddianameyi iade etmeyip kovuşturma aşamasında mağdurun yaşını tespit etmesinin yargılamayı hızlandıracak olması gerekçesiyle mağdurun yaşının soruşturma aşamasında tespit edilmemiş olmasını bir iade sebebi olarak görmemesi hukuki bir dayanak olarak telakki edilebilirdi.

erişim tarihi: 09.05.2012). Yargıtay'ın bu kararında kullandığı “*kaldı ki*” ibaresinden, Cumhuriyet savcılığı tarafından soruşturma evresinde herhangi bir sağlık raporu alınmaksızın iddianame düzenlenmiş olması halinin dahi iddianamenin iadesi sebebi olarak görülemeyeceği anlamı çıkarılabilir. Böyle bir yorum CMK m. 174/1-b düzenlemesine açıkça aykırılık oluşturacaktır.

⁷⁸ Yarg. 5. CD., T. 13.05.2008, E. 2008/6146, K. 2008/4302 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

d. Şüphelinin Akıl Hastası Olup Olmadığına İlişkin Sağlık Raporunun Aldırılmasının Gerekip Gerekmediği Hususu

Yargıtay, şüphelinin akıl hastası olup olmadığını, ne zamandan beri akıl hastası olduğunun ve bu hastalığın davranışları üzerindeki etkilerini saptayan sağlık kurulu raporunun aldirılmamasının iddianamenin iadesi sebebi sayılamayacağını belirtmektedir⁷⁹. Eğer düzenlenen iddianamede Cumhuriyet savcısı Türk Ceza Kanunu m. 32'ye dayanarak şüphelinin fiili işlediği sırada akıl hastası olduğunu ileri sürmüş ise bu durumda şüphelinin akıl hastalığı hakkında bir sağlık raporunu iddianameye eklemesi zorunlu olacaktır. Çünkü, bu durumda şüphelinin fiili işlediği sırada akıl hastalığı bulunup bulunmadığı hususu suçun sübutuna etki edecek mutlak bir delil niteliğinde olacaktır. Fakat, Cumhuriyet savcısının iddianamede bu hususu ileri sürmemiş olması halinde mahkemenin, şüphelinin fiili işlediği sırada akıl hastası olup olmadığına ilişkin sağlık raporunun da iddianameye eklenmesi gerektiğinden bahisle iddianameyi iade etmesi mümkün olmamalıdır. Gerçekten, aksi halde mahkemelerin düzenlenen her iddianamede, şüphelilerin fiili işledikleri sırada akıl hastalıklarının bulunup bulunmadığının ayrıca denetlenmesini istemeleri mümkün olacak; bu da anlamsız bir sonuca yol açacaktır. Yargıtay'ın kararlarına konu olaylarda şüpheli hakkında iddianamede böyle bir iddia bulunmamakta olup iddianameyi inceleyen mahkemeler bu hususu kendiliklerinden gündeme getirmişlerdir. Yargıtay, bu tür bir ayrıma gitmeden kararlarında iadenin mümkün olmadığına değinmektedir.

e. İddianamede Bilirkişi Raporuna da Yer Verilmesinin Gerekip Gerekmediği Hususu

Her ne kadar bilirkişi raporu delil olmayıp delil değerlendirme aracı ise de⁸⁰ bilirkişi raporu da CMK m. 174/1-b kapsamında değerlendirilmelidir.

⁷⁹ Yarg. 2. CD., T. 20.09.2007, E. 2007/12915, K. 2007/11684 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); Yarg. 4. CD., T. 10.06.2009, E. 2009/4326, K. 2009/11761 (YKD, C. 36, S. 7, Temmuz 2010, s. 1332-1333).

⁸⁰ **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, s. 1398; **Erem Faruk**, Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, 6. Baskı, Ankara Yıl Belirtilmemiş, s. 404; **Öztürk/Tezcan/**

Suçun sübutuna etki edeceği mutlak olan bir hususta bilirkişi raporu düzenlenmemesi halinde Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-b gereği iddianame iade edilmelidir. Ancak, Yargıtay, kararlarında bilirkişi raporunun suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılabilecek bir delil niteliğinde olmadığını; bilirkişiye başvurma kararının hakimın takdirine bağlı olduğunu; Cumhuriyet savcısının bilirkişiye başvurma yetkisinin istisnai nitelikte olduğunu belirterek, bilirkişi raporuna iddianamede yer verilmemesinin iade sebebi oluşturmayacağını belirtmektedir⁸¹. Bilirkişi raporunun suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan bir delil olup olmadığı somut olayda sahip olduğu işleve bağlı olmalıdır. Dolayısıyla genel bir tespit ile bilirkişi raporunun suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan bir delil niteliğinde olup olmadığı belirlenemez. Bu nedenle her somut olaya göre ayrı ayrı yorum yapılmalıdır.

Yargıtay verdiği bir kararda, şüpheli hakkında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurmaktan suçundan yürütülen soruşturma sonunda düzenlenen iddianamede; şüphelinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığına ilişkin raporun suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan bir delil niteliğinde olmadığına hükmetmiştir⁸².

Yargıtay'ın istikrar kazanmış içtihatları bilirkişi raporunun suçun sübutuna etki edeceği mutlak bir delil niteliğinde bulunmadığı yönünde olsa da çok az sayıdaki kimi kararlarında Yargıtay bilirkişi raporu bulunmadığı gerekçesiyle iddianamenin iade edilebileceğine karar vermektedir⁸³.

Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem, s. 370; **Centel/Zafer**, s. 256; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 644.

⁸¹ Yarg. 9. CD., T. 18.10.2007, E. 2007/7008, K. 2007/7230 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); Yarg. 4. CD., T. 07.11.2007, E. 2007/8616, K. 2007/8978 (www.hukukturk.com, erişim tarihi: 19.10.2010).

⁸² Yarg. 10. CD., T. 26.11.2007, E. 2007/11733, K. 2007/13774 (www.hukukturk.com, erişim tarihi: 04.09.2010).

⁸³ “Sanığın ele geçirdiği şikayetçiye ait kredi kartı ile yapıldığı iddia olunan harcamalara ilişkin, işyeri sahipleri tarafından ibraz edilen ve sanığın eli ürünü olduğu ileri sürülen sliplerdeki imzaların sanık ile bağlantısı olup olmadığı, sanığa atılarak imzalar ile trafik şubesi, banka, mahalle muhtarlığı, tapu müdürlüğü, sanığın çalıştığı ve varsa ticari ilişkide bulunduğu işyerleri gibi kurum ve kuruluşlardan temin edilecek imza örnekleri ile karşılaştırılmadan, 5271 sayılı CMK'nun 174/1-b maddesinde belirtildiği üzere suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan bilirkişi raporu alınmadan dava

Yargıtay'ın az sayıda olan bu hükümlerde iddianamenin iadesi kararının hukuka uygun olduğuna ilişkin verdiği kararları yerindedir. Yargıtay istikrar kazanmış içtihatlarından sapan bu hükümleri kurabiliyor ise bu konudaki aksi yöndeki kararlarını da gözden geçirmelidir. Çünkü, bilirkişi raporunun suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan bir delil niteliğinde olamayacağı şeklindeki genel bir kabul Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-b'ye aykırı olacaktır.

Öte yandan Cumhuriyet savcısının bilirkişiye başvurması bakımından 5271 sayılı CMK'nın Cumhuriyet savcısının önünü açtığı hususuna da değinilmelidir. Gerçekten, 1412 sayılı CMUK m. 66'ya göre "...Bilirkişinin tayini ve üçten fazla olmamak üzere adedinin tespiti hakime aittir. Hazırlık soruşturmasında, gecikmede sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı da bu yetkiyi haizdir". Ancak, 5271 sayılı CMK m. 63/3'te soruşturma evresinde de Cumhuriyet savcısının bilirkişi tayinine karar verebileceği düzenlemesine yer verilmiştir. 5271 sayılı CMK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte artık Cumhuriyet savcısının bilirkişi tayin edebilmesi için gecikmesinde sakınca bulunan bir hal olması gerekmemektedir. CMK 2004 Tasarısı'nın 65'inci maddesinin gerekçesinde "1412 sayılı Kanun'un 66'ncı maddesine göre Cumhuriyet savcısının bilir-kişi atama yetkisinin, hakim ile aynı düzeye getirilmesinin nedeni, soruşturmanın noksatsız yapılmasını sağlamaktır" ifadesi yer almaktaydı. Dolayısıyla 5271 sayılı CMK soruşturma evresinde

açıldığı anlaşıldığından anılan maddenin birinci fıkrası uyarınca iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine" Yarg. 11. CD., T. 20.10.2005, E. 2005/6429, K. 2005/10112 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); "Bilirkişi raporunun sonuç bölümünde "iddiaların tespit edilebilmesi için iskontolu ve iskontosuz olarak düzenlenen fatura asıllarının müşterilerden temin edilmesi ve bu faturalara ait şirkette kalan ikinci nüshalarının karşılaştırılması suretiyle yapılabileceği, bilirkişi olarak tarafımıza müşterilerden temin edilmiş herhangi bir fatura aslı ve bu faturalara ait şirkette olması gerekirken ikinci nüsha faturalar verilmediğinden bu konuda herhangi bir tespit yapılmadığının" belirtilmesi karşısında; mevcut eksiklikler giderilerek ve gerektiğinde adına fatura düzenlenenler de dinlenip tüm deliller toplandıktan sonra suçun sübutu ve suç vasfının belirlenmesine etki edeceği mutlak olan bilirkişi incelemesi saptanılmadan dava açılması CMK.nun 174/1-b maddesine aykırı olup iddianamenin iadesine ve bu karara yönelik itirazın reddine karar verilmesinde bir isabetsizlik görülmediğinden" Yarg. 11. CD., T. 13.07.2006, E. 2006/3537, K. 2006/6679 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

bilirkişiye başvurulması gereken hallerde Cumhuriyet savcısına bu yetkiyi doğrudan vererek iddianamenin bu bilirkişi raporunu da içermesinin önünü açmıştır.

C. ÖNÖDEMEYE/UZLAŞMAYA TÂBİ OLDUĞU DOSYADAN AÇIKÇA ANLAŞILAN İŞLERDE İDDİANAMENİN BU USUL UYGULANMAKSIZIN DÜZENLENMESİ

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-c'ye göre, “önödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen” iddianamenin iadesine karar verilecektir.

Esasen, iddianamenin iadesi sebepleri arasında bu sebebe ayrıca yer verilmesi gerekmemektedir. Çünkü, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253'te düzenlendiği biçimiyle uzlaşma ve Türk Ceza Kanunu m. 75'te düzenlendiği biçimiyle önödeme usulü uygulanması, bu maddelerde yer alan koşulların oluşması halinde birer dava şartı oluşturmaktadır. Bu sebepten ötürü, madde metninde bu tür bir hükme yer verilmeseydi dahi dava şartı oluşturan bu hususlar uygulanmadan iddianame düzenlenmiş olması bir iade sebebi oluşturacaktı⁸⁴. Kaldı ki, eğer bu tür bir iade sebebine madde metninde ayrıca yer verilmek isteniyor ise bu fıkra yalnızca önödeme ve uzlaşma ile

⁸⁴ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 483. Nitekim, Yargıtay da son dönemde vermiş olduğu bir kararında bu görüşü benimsemektedir. Bkz. “4483 sayılı Yasa ve benzeri özel soruşturma usulünü düzenleyen diğer yasalar gereğince, ilgili idari merci tarafından soruşturma ve/veya kovuşturma izni verilmeksizin ceza soruşturması yürütülemediğinden, soruşturma ve kovuşturma şartlarının gerçekleşmediği hallerini de içerecek şekilde 5271 sayılı Yasa'nın 172/1. maddesi hükmü de dikkate alınıp 174. maddede açıkça belirtilmemekle birlikte, iddianamenin iadesi kurumuna ilişkin yasal düzenlemenin amacı gözetildiğinde soruşturma ve kovuşturma şartı niteliğinde bulunması nedeniyle, 4483 sayılı Yasa uyarınca soruşturma izni alınmamasının da iddianamenin iadesi nedeni olarak kabul edilmesi bir zorunluluk olarak kabul edilmelidir”, Yarg. 4. CD, T. 03.05.2012, E. 2012/5915, K. 2012/10384 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 09.05.2013). Yargıtay'ın aksi yönde kararı da bulunmaktadır. Bkz. Yarg. 11.CD, T. 22.12.2011, E. 2011/12434, K. 2011/23875 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 12.04.2013).

sınırlı olarak düzenlenmemeli; diğer dava şartlarını da kapsayacak biçimde düzenlenmelidir⁸⁵.

Bu fıkra hükmü gereği, mahkeme iddianameyi incelerken yalnızca önödeme veya uzlaşma kurumlarının işletilip işletilmediğini değil; bu yapılırken aynı zamanda önödeme veya uzlaşmanın kanunî koşul ve gereklerinin yani usulünün yerine getirilip getirilmediğini de inceleyecektir. Dolayısıyla, Cumhuriyet savcısı bu kurumları işletmiş; ancak, bu faaliyeti önödeme ve uzlaşmanın kanunî koşul ve gerekleri ile örtüşmemekte ise bu durumda iddianame iade edilmelidir⁸⁶.

İddianamedeki tavsife göre suç uzlaşma veya önödeme kapsamında ise iddianame iade edilmelidir. Mahkeme, iddianamedeki tavsifin yanlış olduğunu; aslında suçun uzlaşma veya önödeme kapsamında olduğunu belirterek iddianameyi iade etmesi mümkün değildir. Diğer bir deyişle, mahkemenin, önödeme veya uzlaşma usulünün uygulanmamış olduğuna dayanarak vereceği iade kararı yalnızca iddianamede şüpheliye yüklenen suç tipi bakımından mümkündür⁸⁷. Çünkü, suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez (CMK m. 174/2). Gerçekten, iddianame örneğin dolandırıcılık suçunun işlendiğinden bahisle düzenlenmiş ise mahkeme bu fiilin dolandırıcılık değil güveni kötüye kullanma suçunun Türk Ceza Kanunu m. 155/1'de yer alan basit halini oluşturduğunu; güveni kötüye kullanma suçunun basit halinin de şikayete tâbi olduğunu öne sürerek uzlaşma usulünün

⁸⁵ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 483.

⁸⁶ **Ünver/Hakeri**, Sorularla Ceza Muhakemesi, s. 295; **Aydın**, s. 173. Aynı yönde bkz. "5271 sayılı CMK'nun 253.maddesine göre C.Savcısı faile atılı suçun şikayete bağlı olduğunu belirlemesi halinde önce faile suçtan dolayı uzlaşmayı kabul edip etmediğini sorması, daha sonra bu durumu mağdura bildirmesi ve gerekirse uzlaştırıcı görevlendirmesi, bu işlemler sonucunda uzlaşma sağlanamadığı takdirde iddianame düzenleyerek dava açması gerekirken sadece mağdura uzlaşma isteyip istemediğini sormuş ve mağdurun "uzlaşma istemiyorum" şeklinde beyanda bulunması üzerine iddianame ile kamu davası açılmıştır. Bu durumda, C.Savcısının yaptığı uygulamanın 5271 sayılı CMK'nun 253.maddesinde açıklanan düzenlemeye uygun yapılmadığı açıkça anlaşılmaktadır" Yarg. 2. CD., T. 09.11.2005, E. 2005/10475, K. 2005/24468 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 14.09.2011); ayrıca bkz. Yarg. 2. CD., T. 05.07.2006, E. 2006/6111, K. 2006/13093 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

⁸⁷ **Yenidünya**, kn. 112; **Aydın**, s. 173.

uygulanmadığından bahisle iddianameyi iade edemez⁸⁸. Nitekim Ceza Muhakemesi Kanunu m. 254/1’de kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemlerinin mahkeme tarafından yapılacağı düzenlenmiştir. Kamu davası iddianamenin kabulüyle açılmış olur (CMK m. 175/1). Bu durumda mahkeme suçun hukukî niteliği hakkındaki değerlendirmelerini kamu davası açıldıktan sonra yapabileceğinden, yukarıdaki güveni kötüye kullanma suçu örneğinde mahkeme, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 254/1 gereği uzlaştırma işlemlerini kendisi yapabilecektir⁸⁹.

IV. İDDİANAMENİN KABULÜ SONRASINDAKİ SÜREÇ BAKIMINDAN MAHKEMENİN TARAFSIZLIĞI SORUNU

İddianamenin kabulü kararını veren mahkeme ile yargılamayı yapacak mahkemenin aynı mahkeme olması bu kararı veren hakimlerin ihsas-ı reyde

⁸⁸ “...yargılama yapılmadan, iddianamede belirtilen dolandırıcılık suçunun hile ve desise unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediği tartışılmadan eylemin; açıkça belli olmayan şikayete tabi bir başka suçu oluşturduğu ve uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiğinden bahisle C. Savcılığına iadesi isabetsiz olduğundan, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesi yasaya aykırı ve yazılı emre atfen düzenlenen ihbarname içeriği bu itibarla yerinde görüldüğünden...” Yarg. 11. CD., T. 26.12.2005, E. 2005/9494, K. 2005/14352 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010). Aynı yönde bkz. Yarg. 5. CD., T. 19.02.2007, E. 2007/1169, K. 2007/1229 (www.hukukturk.com., erişim tarihi: 04.09.2010).

⁸⁹ “5271 sayılı CMK’nın, 225/2 maddesinde ‘mahkeme, filin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir.’ ve aynı kanunun 254/1 maddesinde ‘Kamu davasının açılması halinde, uzlaşmaya tabi bir suç söz konusu ise, uzlaştırma işlemleri 253. maddede belirtilen usule göre, mahkeme tarafından da yapılır.’ biçimindeki hükümler de iddianamenin iadesine ilişkin karara karşı yapılan itirazın haklı gerekçelerini oluşturacak niteliktedir. Gerçekten de mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra yapacağı yargılama sırasında suçun niteliğinin değişmesi nedeniyle yasal yetkisini kullanarak uzlaşma hükümlerini uygulayabilecektir. Bu nedenle mahkemece iddianamenin kabulü ile yargılamaya geçilmesi yukarıda belirtilen yasal hükümlere ve içtihatlarla uygun olacaktır” Yarg. 4. CD., T. 08.02.2006, E. 2006/13135, K. 2006/2163 (YKD C. 32, S. 5, Mayıs 2006, s. 822). Ayrıca krşl. **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 871; **Ünver/Hakeri**, Sorularla Ceza Muhakemesi, s. 299; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 716; **Evik**, s. 826.

buldukları⁹⁰ ve bu sebeple de tarafsızlıklarını kaybettikleri⁹¹ düşüncesini akıllara getirebilir. Bu noktada, mahkemenin iddianameyi incelerken bu faaliyetini hangi hususlar bakımından gerçekleştirdiği de göz önünde tutulmalıdır.

Her ne kadar bu evrede mahkeme suçun unsurlarına yönelik bir incelemede bulunamıyor olsa da, yeterli delilin bulunup bulunmadığını inceleme yetkisi olduğundan⁹², failin söz konusu fiili işlediğine dair yeterli delilin bulunduğunu da tespit etmektedir. Bu yönüyle doktrindeki şüpheler bir temele dayanmaktadır. Fakat, öne sürülen bu sakıncalar ile iddianamenin iadesi kurumu arasında değerler tartımı yapılırsa, iddianamenin iadesi kurumu aracılığıyla şüphelinin haksız davalardan korunması, etkin soruşturma yapılması gibi şüpheli yararına pek çok işlevin gerçekleştiği⁹³ görülecektir. Bu işlevler karşısında mahkemenin yargılama yapmadan ve özellikle şüpheliyi dinlemeden yeterli delilin bulunduğunu kabul etmesi bu kurumun bütünüyle yürürlükten kaldırılmasına yol açmamalıdır⁹⁴. Çünkü, mahkemenin iddianameyi kabul etmesi kararından bu kararı veren hakimin yargılamada vicdanî bakımdan önyargılı olacağı sonucu doğrudan çıkarılamaz. Gerçekten, hâkimin vicdanî bakımdan önyargılı hareket edip etmediği kovuşturma evresinde görülecektir. Kaldı ki, hukuk dogmatığı bakımından düşünüldüğünde, sanığa yüklenen fiilin onun tarafından işlendiği ve cezalandırılabilir olduğu, sanık herhangi bir şekilde fiilin aydınlatılmasına katılmasa

⁹⁰ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 480; **Feyzioğlu**, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 36-37; **Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 40; **Yenidünya**, kn. 126; **Özen**, Ceza Muhakemesi Üzerine, s. 401-402; **Gültekin**, İddianamenin İadesi, s. 58.

⁹¹ **Centel/Zafer**, s. 492; **Karakurt**, s. 20.

⁹² Yargıtay ise aksi görüştedir. Yargıtay, iddianamenin düzenlenmesi bakımından delilleri takdir yetkisinin Cumhuriyet savcısına ait olduğunu ve bu takdirin kullanılmasının iade sebebi olamayacağını; dolayısıyla mahkemenin yeterli delilin bulunmamasından ötürü iddianameyi iade edemeyeceğini belirtmektedir. Bkz. Yarg. 10. CD., T. 26.01.2009, E. 2009/13, K. 2009/783 (www.kazanci.com.tr); Yarg. 9. CD., T. 17.07.2008, E. 2007/10357, K. 2007/9152 (YKD, C. 34, S. 11, Kasım 2008, s. 2300-2301).

⁹³ Bkz. Yukarıda II numaralı başlık altında yapılan açıklamalar.

⁹⁴ **Gössel**, Strafverfahren, s. 111; **Roxin/Schünemann**, § 42 kn. 3; **Kühne**, kn. 622.2; **Volk**, § 16 kn. 1; **Beulke**, kn. 352; **Schmidt**, kn. 826; **Yenidünya**, kn. 126.

ve buna zorlanamasa dahi mahkemece ispat edilmek zorundadır⁹⁵. Bu bakımdan, yargılama sonucunda beraat hükmü verilmesi kovuşturma evresinde mahkemenin elde ettiği bilgilerden ulaştığı sonuç olacaktır; asla önceden mahkemenin verdiği iddianamenin kabulü kararının yanlış olduğunun ikrarı olarak yorumlanamaz⁹⁶. Ancak, yine de yargılama sırasında hâkimin tarafsız olmadığı görülür ise tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı hâkimin reddi istenebilecektir⁹⁷.

Doktrinde, iddianamenin iadesi kurumuna dair çekincelerin ortadan kaldırılması için iddianameyi yargılamayı yapacak olan mahkemeden ayrı bir mahkemenin⁹⁸ incelemesi görüşü dile getirilmiştir⁹⁹. Fakat, bu görüş doktrinin büyük bir bölümünde, yargının bu şekildeki bir yapılanma zorluğu bakımından ve buna bağlı olarak mevcut hâkim sayısının bu durumda yetersiz kalacağından ötürü¹⁰⁰ hayalî, uygulanabilirlikten uzak ve pahalı bir çözüm olarak nitelenmektedir¹⁰¹. Bunun yanı sıra, yargılamayı yapacak olandan ayrı bir mahkemenin iddianameyi incelemesi ve kabul ya da iade

⁹⁵ **Kühne**, kn. 622.

⁹⁶ **Löwe/Rosenberg- Rieß**, Vor § 198 kn. 19.

⁹⁷ **Volk**, § 16 kn. 1; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 475.

⁹⁸ Bu, iddianamenin sunulduğu mahkeme dışındaki bir mahkeme olabileceği gibi yalnızca iddianamenin incelenmesi işlerine bakan ayrı bir mahkeme de olabilir.

⁹⁹ **Roxin/Schünemann**, § 42 kn. 3; **Kühne**, kn. 622.2; **Feyzioğlu**, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 37; **Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 40; **Centel/Zafer**, s. 492. Ayrıca, Roxin/Schünemann bu önerilerini Amerikan Hukuku'ndaki büyük jüriye (=grand jury) benzetmektedir (Bkz. **Roxin/Schünemann**, § 42 kn. 3).

¹⁰⁰ **Löwe/Rosenberg- Rieß**, Vor § 198 kn. 19.

¹⁰¹ **Volk**, § 16 kn. 1; **Schmidt**, kn. 826 dpn. 1160; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 475. Bunun yanı sıra doktrinde kimi yazarlar, bu önerinin, iddianamenin iadesi kurumunun filtre fonksiyonunu tehlikeye atacağını ileri sürmektedirler. Bu görüşü dile getiren yazarlar, iddianameyi inceleyecek mahkeme ile yargılamayı yapacak mahkemenin aynı mahkeme olması halinde yargılamanın uzun ve karmaşık geçeceğini öngören hâkimin, yalnızca iddianameyi inceleyecek ve yargılamayı gerçekleştirecek hâkime oranla daha derinlemesine, bilinçli ve motive bir inceleme yapacağını öne sürmektedir (Bkz. **Löwe/Rosenberg- Rieß**, Vor § 198 kn. 19; **Eisenberg**, kn. 751; **Pfeiffer**, § 200 kn. 11; ayrıca krşl. **Gössel**, Strafverfahren, s. 111).

kararı vermesinin muhakemeyi yavaşlatacağı açıktır¹⁰². Kaldı ki, iddianameyi kabul eden ve yargılamayı gerçekleştiren hâkimler arasında dosya hakkında bilgi trafiği yaşanması durumunda bu önerinin başarılı olması mümkün olmayacaktır¹⁰³.

Alman Hukuku'nda iddianameyi inceleyen mahkeme, yargılamadaki yetkisine çok benzer bir şekilde suçun unsurlarına ilişkin de bir denetleme yapıyor olmasına ve Alman Hukuku'nda iddianamenin iadesi oranının sadece % 1 olmasına karşın Alman Doktrini'nde bu kurumun şüpheliyi haksız davalardan korumak bakımından önemli bir işleve sahip olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple de öne sürülen sakıncalara rağmen muhafaza edilmesi gerektiği savunulmaktadır¹⁰⁴. Türk Hukuku'nda Alman Hukuku'ndakine oranla iddianamenin incelenmesi bakımından mahkemeye daha dar bir yetki tanınmış olduğundan ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu döneminde özellikle 1985 yılında yapılan değişiklik sonrasında süreçte yaşanan olumsuz tecrübeler dolayısıyla iddianamenin iadesi kurumu hukukumuzda evleviyetle muhafaza edilmelidir.

V. İDDİANAMENİN İADESİNDE SÜRE

İddianamenin ve soruşturma evrakının mahkemeye verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra mahkeme tarafından iddianamenin iadesi kararı verilebilir (CMK m. 174/1). On beş gün sonunda iade edilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılır (CMK m. 174/3).

İddianamenin iadesi veya kabulü kararının iddianamenin düzenlenmesinden itibaren on beş gün içinde verilmesi gerekliliği 5187 sayılı Basın Kanunu m. 26 bakımından da ele alınmalıdır. Basın Kanunu m. 26'ya göre, "*Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının bir muhakeme şartı olarak, günlük süreli yayınlar*

¹⁰² Volk, § 16 kn. 1; Eisenberg, kn. 751; Pfeiffer, § 200 kn. 11; Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 475.

¹⁰³ Volk, § 16 kn. 1; Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 475.

¹⁰⁴ Bkz. Löwe/Rosenberg- Rieß, Vor § 198 kn. 19; Gössel, Strafverfahren, s. 111; Roxin/Schünemann, § 42 kn. 3; Kühne, kn. 622.2; Volk, § 16 kn. 1; Eisenberg, kn. 751; Beulke, kn. 352; Schmidt, kn. 826.

yönünden dört ay, diğer basılmış eserler yönünden altı ay içinde açılması zorunludur”. Bu madde hükmüne göre iddianamenin kabulü kararı bu dört ay veya altı aylık süreler dolmadan verilebilir. Dolayısıyla dört ay ve altı aylık süreler geçtikten sonra iddianamenin mahkemeye sunulmuş olması bu süreler içerisinde gerçekleşmiş olsa dahi iddianamenin kabulü kararı verilemeyecektir. Zira, kanunkoyucu bu dört ay ve altı aylık süreler bakımından iddianamenin düzenlenmesini değil, kamu davasının açılmasını esas almıştır. Gerçekten, CMK m. 175/1’e göre “İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar”. Bu konuda Yargıtay ise çelişkili kararlar vermektedir. Yargıtay bir kararında Basın Kanunu’nun 1412 sayılı CMUK’un yürürlükte olduğu dönemde kabul edilmiş olduğundan hareket etmiştir. Buna göre, CMUK’un yürürlükte olduğu dönemde kamu davasının iddianamenin düzenlenerek mahkemeye sunulmasıyla açılmasından ötürü Basın Kanunu m. 26’da yer alan dört ay ve altı aylık sürelerin belirlenmesinde iddianamenin düzenlendiği tarihin esas alınması gerektiğine karar vermiştir¹⁰⁵. Yargıtay’ın bu kararına katılmak mümkün değildir. Çünkü, Basın Kanunu her ne kadar 1412 sayılı CMUK’un yürürlükte olduğu dönemde yasalaşmış olsa da ceza muhakemesi kuralları derhal uygulanır¹⁰⁶. Başka bir kararında Yargıtay yerinde olarak iddianamenin kabulü kararının

¹⁰⁵ “5187 sayılı Basın Yasası’nın 26/1. maddesinde basılı eserler yoluyla işlenen suçlarla ilgili ceza davalarının açılmasına ilişkin günlük süreli yayınlar yönünden 2 ve diğer basılmış eserler yönünden 4 aylık hak düşürücü nitelikteki sürelerin, yasa koyucu tarafından 1412 sayılı CYY’nin yürürlükte bulunduğu dönemde kabul edilerek 26.06.2004 tarihinde yürürlüğe girmesi ve 1412 sayılı CYY uygulamasında kamu davasının iddianamenin düzenlendiği tarihte açılmış sayılması karşısında, Cumhuriyet Savcılığı’na tanınan 2 aylık dava açma süresinin, sonraki herhangi bir yasayla değiştirilmediği ve 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı CYY’nin 175. maddesi hükmünün, 5187 sayılı Basın Yasası’nu düzenleyen yasa koyucunun amacına aykırı biçimde yorumlanması suretiyle kısaltılmayacağı gözetilmeden, sanık hakkında 20.07.2006 tarihli iddianameyle 2 aylık süre geçirilmeden açılan kamu davasının yasal olmayan gerekçeyle düşürülmesine karar verilmesi, yasaya aykırı...” Yarg. 4. CD, T. 14.06.2010, E. 2008/13793, K. 2010/11566 (www.kazanci.com.tr).

¹⁰⁶ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s. 269; Erem, s. 74-75; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem, s.42; Toroslu/Feyzioğlu, s. 15; Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 108; Şahin, Ceza Muhakemesi, s. 44; Ünver/Hakeri, s.88.

da Basın Kanunu m. 26'da belirtilen dört ay ve altı aylık süreye dahil olduğunu belirtmiştir¹⁰⁷. Gerçekten, iddianamenin iadesi kararı bu dört ay-altı aylık süreler geçtikten sonra verilmiş ise ya da örneğin dört aylık sürenin son 15 günü iddianame düzenlenmiş ve mahkeme de dört aylık sürenin son günü iddianameyi iade etmiş ise artık yeniden iddianame düzenlenemez. Zira Basın Kanunu m. 26'daki dört ve altı aylık süreler hak düşürücü sürelerdir.

On beş gün sonunda iade edilmeyen iddianamenin kabul edilmiş sayılacağı hükmü, iddianamenin kabulü ya da iadesine ilişkin karar verilmesinde gecikilmesinin doğuracağı sakıncaların önüne geçme amacıyla¹⁰⁸ Ceza Muhakemesi Kanunu'na 5353 sayılı Kanun¹⁰⁹ ile eklenmiştir. Fakat, bu yapılırken yeni ceza muhakemesi sistematığında en kritik kurumlardan biri niteliğindeki iddianamenin iadesi kurumunun işlevini gereği gibi yerine getirmesi dolaylı da olsa tırpanlanmıştır¹¹⁰. Gerçekten, bu düzenleme karşısında, mahkemenin iddianame hakkında herhangi bir inceleme yapmaması,

¹⁰⁷ “1412 sayılı CYUY’nda iddianamenin kabulü kurumuna yer verilmemesi nedeniyle Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin mahkemeye verilmesiyle kamu davasının açıldığı kabul edildiği, Ancak, 5271 sayılı CYY’nın 175. maddesinde iddianamenin kabulü kurumuna yer verilmesi nedeniyle kamu davasının açılmasının iddianamenin kabulü koşuluna bağlandığı, Bu nedenle 01.06.2005 tarihinden sonra düzenlenen iddianameler yönünden kamu davasının, 5187 sayılı Yasanın 26. maddesinde düzenlenen hak düşürücü sürelerde açılıp açılmadığının belirlenmesinde, iddianamenin kabulü kararının Yasada belirtilen sürelerde verilmiş olması koşuluna bağlı olduğu gözetilerek somut olay değerlendirildiğinde; 13.04.2005 tarihinde yayımlanan suça konu gazetenin, aynı gün katılan vekilince şikâyet dilekçesi ile birlikte Cumhuriyet Başsavcılığına verildiği, bu suretle suç oluşturduğu iddia edilen eylemin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından öğrenildiği 13.04.2005 tarihinin, gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü bakımından suç tarihi olarak kabulü ile suça konu gazetenin, 5187 sayılı Basın Yasasının 2. maddesi uyarınca günlük süreli yayın niteliğinde olması nedeniyle ceza davasının gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü açısından, 13.04.2005 gününü takip eden iki aylık sürede açılması gerekmektedir”. YCGK, T. 17.05.2011, E. 2011/7-85, K. 2011/94 (www.kazanci.com.tr).

¹⁰⁸ **Feyzioğlu**, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 35-36; **Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 39; **Evik**, s. 816.

¹⁰⁹ 01.06.2005 gün ve 25832 numaralı Resmî Gazete’de yayınlanmıştır.

¹¹⁰ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 476; **Feyzioğlu**, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 36; **Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 39; **Yenidünya**, kn. 104; **Özen**, İddianamenin İadesi, s. 26; **Karakurt**, s. 23.

bu konuda karar dahi vermemesi artık mümkündür¹¹¹. Bu duruma bir başka boyuttan bakıldığında, özellikle örgütlü suçluluk nedeniyle düzenlenen iddianamelerde çoğu kez karmaşık yapılar çözülmeye çalışılmakta olduğundan ve bu yapı içerisinde çok sayıda şüpheli bulunabileceğinden ötürü iddianamenin olağandan uzun olması sonucu ortaya çıkmaktadır. İşte, böylesine ağır nitelikteki suçlar bakımından hakkında iddianame düzenlenen ve özgürlüğü yargılama sonucunda oldukça uzun süre boyunca kısıtlanma tehlikesi altında bulunan şüpheliler bakımından iddianamenin iadesi kurumunun işlevi daha da belirginleşirken bu işlevin gerçekleşmesi mümkün olmayabilecektir. Çünkü, mahkemenin böylesine geniş bir içeriğe sahip iddianameyi on beş gün içinde tüm yönleriyle inceleyebilmesi gerçekleşmeyebilir. İddianamenin iadesi kurumu, on beş günlük bu sınırlama dolayısıyla işlevini en iyi yerine getirebileceği durumlarda yalnızca kağıt üstünde kalabilecektir. Aynı durum, mahkemenin iş yoğunluğundan ötürü on beş günlük sürede iddianameyi inceleyememesinde de söz konusu olacak ve kamu davası muhtemel eksikliklerle açılmış olacaktır¹¹².

İddianamenin iadesi kurumunu işlevsiz hale getirmeye elverişli bu hüküm yürürlükte bulunduğu sürece mahkemeler, bu süreye uymaya ve otomatik kabule yol açmadan iddianamenin kabulüne ya da iadesine dair karar vermeye çaba göstermelidir¹¹³. Aksi takdirde yeni ceza muhakemesi

¹¹¹ **Ünver**, s. 185. Yargıtay, mahkemenin iddianamenin iadesine veya kabulüne dair bir karar vermeden duruşma yapmasını iddianamenin zımnî kabulü olarak nitelendirmekte ve bu durumu iddianamenin kabulü kararı verilmiş gibi yorumlamaktadır. Halbuki, mahkeme hangi gerekçelere dayanarak iddianamenin kabul edilmesine karar verdiğini vermiş olduğu kararda açıklamak zorundadır. Dolayısıyla Yargıtay'ın, şüpheliyi korumak bakımından getirilen iddianamenin iadesi hükümlerinin mahkemece adeta yok sayılarak uygulanmamış olmasında bir hukuka aykırılık görmemesi kabul edilemez: "...iddianamenin kabul veya reddine ilişkin karar düzenleme gereklerine uymamış ise de, iddianameyi inceleyen mahkemenin doğrudan duruşma açarak işin esasına girmek suretiyle hüküm kurması karşısında, zimmen de olsa iddianamenin kabulüne karar vermiş bulunduğu anlaşılmaktadır" Yarg. 4. CD., T. 17.09.2008, E. 2008/7404, K. 2008/16991 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010).

¹¹² **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 476; **Evik**, s. 815.

¹¹³ **Feyzioğlu**, İddianamenin Hazırlanması ve Kabulü, s. 36; **Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında, s. 39.

sistematüğinde bu konuda esaslı bir değişiklik ve ilerleme maalesef sağlanamayacaktır¹¹⁴.

VI. SUÇUN HUKUKÎ NİTELENDİRİLMESİ SEBEBİYLE İDDİANAMENİN İADE EDİLEMEMESİ

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/2’de yer alan suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianamenin iade edilemeyeceği kuralı sebebiyle, mahkeme iddianameyi incelerken Cumhuriyet savcısı tarafından suçun hukuken yanlış nitelendirildiğine dayanarak iddianameyi hiçbir şekilde iade edemeyecektir.

Bu kural, mahkemenin görevsizlik (madde bakımından yetkisizlik) kararı verip veremeyeceği hususuna da etki eder. Gerçekten, mahkeme fiilin iddianamede şüpheliye yüklenen suçtan farklı ve kendi görev alanına girmeyen bir suç oluşturduğunu düşünüyor ise bu durumda Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/2 gereği bu sebebe dayanarak iddianameyi iade edemeyecektir. Bu durumda istisnaen madde bakımından yetkili olmayı düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanunu m. 6 hükmü uygulanır. Bu hükme göre, “*Duruşmada suçun hukukî niteliğinin değiştiiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez*”. Dolayısıyla, mahkeme iddianameyi incelerken fiilin iddianamede şüpheliye yüklenen suçtan farklı ve kendi görev alanına girmeyen bir suç tipini oluşturduğunu düşünüyor ise, bu durumda iddianameyi diğer şartlar da yerine getirilmiş ise kabul etmelidir; fakat, bu durumda duruşma yapılana kadar (duruşma hazırlığı evresinde) görevsizlik kararı vererek dosyayı alt dereceli mahkemeye gönderebilecektir¹¹⁵. Eğer dosya üst dereceli mahkemenin görev alanına giriyor ise bu durumda iddianameyi yine kabul etmelidir; fakat, bu durumda Ceza Muhakemesi Kanunu m. 5 uyarınca kovuşturma hangi aşamada olursa olsun dosyayı üst dereceli mahkemeye göndermek zorundadır¹¹⁶.

¹¹⁴ Krşl. Yazıcıoğlu, s. 2916.

¹¹⁵ Özbek Veli Özer/Doğan Koray, “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda 5560 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, CHD, S. 2, Aralık 2006, s. 229; Ünver/Hakeri, Sorularla Ceza Muhakemesi, s. 26; Şahin, Ceza Muhakemesi, s. 123; Yenidünya, kn. 80; Keskin, s. 98; Aydın, s. 171; Karakurt, s. 12.

¹¹⁶ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 517.

Ayrıca, hırsızlık suçu dolayısıyla düzenlenen iddianamenin asliye ceza mahkemesi yerine sulh ceza mahkemesine verilmesi örneğinde gibi, suç iddianamede hukuken doğru bir şekilde nitelendirilmiş olmasına karşın, suç iddianamenin sunulduğu mahkemenin görev alanına girmiyor ise bu durumda da mahkeme iddianameyi iade edemez. Çünkü, iddianamenin iadesi sebepleri arasında “*görev kurallarına aykırılık*” yer almamaktadır. Bu olasılığa ilişkin özel herhangi bir hüküm Kanun’da bulunmamaktadır. Bu sebepten ötürü, iddianamenin diğer şartları da yerine getirilmiş ise bu durumda da mahkeme iddianameyi kabul etmeli ve ardından görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli olduğunu düşündüğü mahkemeye göndermelidir¹¹⁷.

Yargıtay ise görev konusunda açık bir yanlışlık veya çelişki olması halinde iddianamenin iadesinin mümkün olduğuna karar vermektedir¹¹⁸.

VII. İDDİANAMENİN İADESİ KARARI ÜZERİNE YAPILACAK İŞLEM

Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez (CMK m. 174/4).

¹¹⁷ **Özbek/Doğan**, s. 229; **Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 155-156. Aksi görüş için bkz. **Gültekin**, İddianame, s. 322.

¹¹⁸ “Görev ve yetki konusunda iddianamede açık bir yanlışlık veya çelişki olması halinde iddianamenin iadesinin mümkün olduğu, Cumhuriyet savcılığının hukuki nitelendirmesi ile mahkemenin hukuki nitelendirmesinin farklı olduğu durumlarda iddianamenin kabulünden sonra kovuşturma evresinde görevsizlik veya yetkisizlik kararı ile sorunun hallinin mümkün olduğu gözetilmeden Cumhuriyet savcılığınca iddianamede yapılan nitelendirme kabul edilmeyerek görev hususunun iade sebebi yapılamayacağı hususları gözetilmeden itirazın kabulü yerine yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmediğinden...” Yarg. 11. CD., T. 18.10.2006, E. 2006/5263, K. 2006/8292 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); Yarg. 3. CD., T. 27.06.2007, E. 2007/8659, K. 2007/5291 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 04.09.2010); Yarg. 6. CD., T. 29.01.2007, E. 2007/17004, K. 2007/601 (**Ünver/Hakeri**, Ceza Muhakemesi, s. 522); Ayrıca bkz. **Keskin**, s. 98.

Mahkemenin iade kararında belirttiği eksiklik veya yanlışlıkların Cumhuriyet savcısının yeniden düzenlediği iddianamede devam ediyor olması halinde mahkeme bu eksiklik veya yanlışlıklar sürdüğü sürece iddianameyi müteaddit defalar iade edebilir¹¹⁹.

Madde metninde Cumhuriyet savcısının “yeniden” iddianame düzenleyeceği vurgulandığından iade kararının ardından Cumhuriyet savcısı soruşturma faaliyetini genişletebilir¹²⁰. Hatta, Cumhuriyet savcısı iddianameyi mahkemeye sunmasının ardından da soruşturma faaliyetini sürdürebilir; çünkü, iddianamenin incelendiği bu evrede mahkemenin bir soruşturma organı niteliği bulunmamakta¹²¹ ve kanuna göre hâlâ soruşturma evresi devam etmektedir. Cumhuriyet savcısı bu soruşturması sonucunda farklı nitelikteki fiillerden ötürü veya yeni birtakım fiillerin içtimainın varlığından ötürü bir iddianame düzenler ise iddianame kısmen ya da tamamen yeni bir fiile dayanmış olacağından ötürü bu durumda yeniden iade yasağı geçerli olmayacaktır¹²².

VIII. İDDİANAMENİN İADESİ KARARININ DENETİMİ

İade kararına karşı Cumhuriyet savcısı itiraz edebilir (CMK m. 174/5). Burada kanunkoyucunun yalnızca Cumhuriyet savcısına itiraz kanun yoluna başvurma hakkı tanınması eleştirilmelidir. İddianamenin kabulünü isteyen muhakeme sūjelerine de itiraz kanun yoluna başvurma hakkı tanınmalıydı¹²³. Mevcut düzenleme karşısında iddianamenin kabulünü isteyen muhakeme sūjeleri bakımından tek yol Cumhuriyet savcısını, karara karşı itiraz kanun yoluna başvurması için harekete geçirmektir¹²⁴.

¹¹⁹ Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erdem, s. 548; Öztürk, s. 498; Soyaslan, s. 527; Ünver/Hakeri, Ceza Muhakemesi, s. 527; Aydın, s. 175.

¹²⁰ Donay, s. 140; Yurtcan, s. 387; Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s. 1268.

¹²¹ Peters, § 58 II 2 b.

¹²² Ünver/Hakeri, Ceza Muhakemesi, s. 527. Ayrıca krşl. Pfeiffer, § 211 kn. 4; Volk § 16 kn. 21; Schmidt, kn. 836.

¹²³ Krşl. Ünver, s. 185; Evik, s. 829.

¹²⁴ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 484; Ünver/Hakeri, Ceza Muhakemesi, s. 528; Evik, s. 827.

Bunun yanı sıra, iddianamenin iadesi kararına karşı, iddia makamı olan Cumhuriyet savcısına itiraz kanun yoluna başvuru hakkı tanınmışken savunma makamı olan şüpheliye ve müdafiiine iddianamenin kabulü kararına karşı herhangi bir kanun yoluna başvuru imkanı tanınmaması silahların eşitliği ilkesine aykırıdır¹²⁵. Bu aykırılığın ortadan kaldırılabilmesi için yapılacak kanun değişikliği ile iddianamenin mahkemeye sunulmasının ardından iddianame öncelikle şüpheliye ve müdafiiine tebliğ edilmelidir. Mahkemenin iddianameyi incelemesinden önce şüpheli iddianamenin iadesine yönelik olarak düşüncelerini dile getirebilmeli ve delil toplanmasını isteyebilmelidir. Bunun üzerine mahkeme iddianameyi kabul ederse, bu karara karşı itiraz kanun yoluna başvurma hakkı şüpheliye kanunen tanınmalıdır¹²⁶.

SONUÇ

İddianamenin mahkemeye sunulmasının ardından mahkeme tarafından incelendiği evre doktrinin büyük bir kısmı tarafından ara muhakeme evresi olarak nitelenmektedir. Fakat, Kanun'da düzenlenen haliyle iddianamenin iadesi kurumu bakımından savunma makamı adeta yok sayılmıştır. Bu evrede iddia ve yargılamadan oluşan iki ayaklı bir faaliyet söz konusu olduğundan ve muhakemeden söz edebilmek için savunma makamının da bu faaliyete katılabiliyor olması gerektiğinden bu evrenin muhakeme kavramı ile anılmaması daha uygun olabilir. Her ne kadar Kanun'da bu evre soruşturma evresine dahil edilmişse de mahkemenin kovuşturma evresi dışında bir faaliyette bulunuyor olmasından ötürü soruşturma ve kovuşturma evrelerinin

¹²⁵ **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 485; **Ünver**, s. 185; **Centel/Zafer**, s. 493; **Karakurt**, s. 27.

¹²⁶ Krşl. **Ünver**, s. 185; **Centel/Zafer**, s. 493; ayrıca bkz. **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 485; **Evik**, s. 828-829. Alman Hukuku'nda da şüpheliye iddianamenin kabul kararına karşı bir kanun yoluna başvuru hakkı tanınmamış; iade kararına karşı da yalnızca savcıya acele itiraz kanun yoluna başvuru hakkı tanınmıştır (Alman CMK § 210/2). Alman Hukuku'nda, şüpheliye iddianamenin kabulü kararına karşı bir kanun yoluna başvuru hakkı tanınmaması yerinde karşılanmakta; aksi takdirde uzun süre almış soruşturma ve ara soruşturma evresinin ardından muhakemenin ek bir yavaşlamaya maruz kalacağı belirtilmekte; kaldı ki yargılamada sanığa kendi argümanlarını dile getirmesi bakımından yeteri kadar fırsat tanınacağı dile getirilmektedir (Bkz. **Roxin/Schünemann**, §42 kn. 17).

arasında ayrı bir evre teşkil etmektedir. Bu nedenlerden ötürü bu evre ön inceleme evresi ya da iddianamenin değerlendirilmesi evresi olarak anılabılır.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-a'da, iddianamenin m. 170'e aykırı olarak düzenlenmiş olması bir iddianamenin iadesi sebebi olarak düzenlendiğinden, iddianamenin m. 170/2'ye aykırı olarak düzenlenmiş olması halinde artık iddianamenin iade edilmesi gerekir. Ancak, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/2'de "*Suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez*" hükmüne yer verilmiş olması nedeniyle mahkeme, yeterli şüphenin somut olayda oluşup oluşmadığını incelerken suçun unsurlarının ve unsurlar dışında kalan cezalandırılmaya etkili olan sebeplerin somut olayda oluşup oluşmadığını araştıramayacaktır. İşte, yeterli şüphe kavramının maddî ceza hukukuna ve muhakeme hukukuna ilişkin unsurlarının birbirinden ayrı olarak ele alınmasının önemi burada ön plana çıkmaktadır. İddianamenin incelendiği bu evrede mahkeme, iddianamenin Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170'e uygun düzenlenip düzenlenmediğini incelerken m. 170/2 uyarınca yeterli şüphenin oluşup oluşmadığını da inceleyecektir; fakat, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/2 gereği suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemeyeceğinden ötürü, mahkemenin yeterli şüpheye ilişkin bu incelemesi yalnızca yeterli şüphenin muhakeme hukukuna ilişkin unsurları bakımından söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, mahkeme bu evrede yeterli şüphenin oluşup oluşmadığı bakımından sadece, yeterli delilin varlığını ve dava şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyebilecektir.

İddianamenin iadesi kurumunun muhakeme hukuku bakımından çok önemli işlevleri bulunmasına karşın Yargıtay, maalesef bu işlevlerin gerçekleşmesini engelleyen ve bu sebeple bu kurumu işlevsiz hale sokan kararlar vermektedir. Burada en çok üzerinde durulması gereken husus Yargıtay'ın iddianamenin iadesi ile ilgili olarak önüne gelen davalarda iade nedenlerini çok dar bir şekilde yorumluyor olmasıdır. Bu yorumuna bağlı olarak Yargıtay, aslında iade edilmesi gereken pek çok iddianamenin kabul edilmesine hükmetmektedir. Yargıtay bu kararlarında, iade sebeplerinin Kanun'da sınırlı olarak sayıldığı ve mahkemece iade sebebi olarak gösterilen hususların yargılamayı yapacak olan mahkeme tarafından da toplanabileceğini gerekçe göstermektedir. Bu kabul edilemez bir gerekçedir; çünkü,

somut olayda Cumhuriyet savcısı tarafından yeterli delile ulaşılmaması için toplanması gereken tüm delillere madde metninde yer verilmesi imkansızdır. Bu sebeple de kanunkoyucu Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-b’de suçun sübütuna etki edeceği mutlak sayılan bir delilin toplanmamasını iade sebebi olarak sayarak bu hususu genel bir hüküm ile düzenlemiştir. Burada her somut olaya göre yorum yapılmalı ve bu değerlendirmeye göre delilin suçun sübütuna etki etmesinin mutlak olup olmadığına karar verilmelidir. Ayrıca, Yargıtay’ın iade nedenini oluşturan delilin yargılamayı yapacak mahkeme tarafından da toplanabileceğine dayanarak karar vermesi de yerinde değildir. İade kararına yol açan toplanmayan delillerin mahkeme tarafından da toplanabileceği gerekçesi bir kriter oluşturamaz.

Öte yandan Yargıtay’ın son dönemde vermiş olduğu bazı kararlarında yukarıda anılan “iddianamenin iadesi sebeplerinin sınırlı olduğu” düşüncesinden vazgeçtiği görülmektedir. Örneğin soruşturma izni alınması gereken olaylar bakımından bu usul izlenmeden iddianame düzenlenmiş olmasını Yargıtay, dava şartı gerçekleşmeden iddianeme düzenlenemeyeceği ve dava şartlarının gerçekleşmemiş olmasının bir iade sebebi olarak CMK m. 174’te sayılmamasının buna engel olamayacağı; zira, bunun iddianamenin iadesi kurumunun getiriliş amacının bir gereği olduğu gerekçeleri ile bir iddianamenin iadesi sebebi saymıştır¹²⁷. Dolayısıyla artık Yargıtay’ın iddianamenin iadesi sebeplerini CMK’daki pozitif düzenlemelerin mevcut içeriklerini göz ardı etmek suretiyle daraltarak uygulayan yerleşik içtihatı karşısında, Yargıtay’ın bu yeni tarihli kararının iddianamenin iadesi sebeplerinin bütünü bakımından bir değişikliğin önünü açması olumlu bir gelişme olacaktır.

Şüphelinin ifadesi alınmadan hakkında iddianame düzenlenmesi konusu da önemli bir sorundur. Yargıtay’ın şüphelinin ifadesinin alınmadan iddianame düzenlenmesinin bir iddianamenin iadesi sebebi olmadığı yönünde yerleşik içtihatı mevcutsa da son dönemde Yargıtay’ın aksi yönde vermiş olduğu bir karara da rastlanılmaktadır. Yargıtay’ın bu yeni tarihli kararına göre, şüphelinin ifadesi alınmadan iddianame düzenlenmesi halinde suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan

¹²⁷ Bkz. Yarg. 4. CD, T. 03.05.2012, E. 2012/5915, K. 2012/10384 (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 09. 05.2013).

iddianame düzenlenmiş olacaktır¹²⁸. Yargıtay'ın bu kararının yukarıda savunduğumuz görüşümüz ile paralellik göstermesi şüphelinin ifadesi alınmaksızın hakkında iddianame düzenlenmesi konusunda Yargıtay'ın artık görüşünü değiştirdiği yönünde bir umut doğurmuştur. Bunu izleyen süreçte Yargıtay'ın bu yeni görüşünü yerleşik içtihatı çevirmesi yerinde bir gelişme olacaktır.

Haksız davalardan şüpheliyi korumak bakımından tıpkı Alman Ceza Muhakemesi Kanunu § 201'de olduğu gibi iddianamenin mahkemeye sunulmasının ardından bu iddianamenin mahkeme tarafından şüpheliye tebliğ edilmesi ve söyleyeceklerinin sorulması biçimindeki bir düzenleme iddianamenin iadesi kurumunun filtre fonksiyonunu güçlendirecektir. Böylelikle şüphelinin âdil yargılanma hakkı; silahların eşitliği ilkesi, hukukî dinlenilme hakkı, suçlamayı öğrenme hakkı ve muhakemeye yön verme hakkı bakımından teminat altına alınmış olacaktır.

¹²⁸ Bkz. Yarg. 13.CD, T. 2.2.2012, E. 2011/27923, K. 2012/2008 (www.kazanci.com.tr).

Kaynakça

- Aydın** Murat, “İddianamenin Unsurları ve İadesi”, HPD, S. 6, Mayıs 2006, s. 162-177.
- Beulke** Werner, Strafprozessrecht, 10. Auflage, Heidelberg 2008.
- Centel** Nur/**Zafer** Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2008.
- Donay** Süheyl, Ceza Yargılama Hukuku, 1. Baskı, İstanbul 2010.
- Erem** Faruk, Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, 6. Baskı, Ankara Yıl Belirtilmemiş.
- Eisenberg** Ulrich, Beweisrecht der StPO- Spezialkommentar, 7. Auflage, München 2011.
- Feyzioğlu** Metin, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, TBBD, S. 62, Ocak-Şubat 2006, s. 27-61. (**Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında)
- Feyzioğlu** Metin, “Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler”, CHD, Eylül 2006, S. 1, s. 35-40. (**Feyzioğlu**, İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulü)
- Gössel** Karl Heinz, Strafverfahrensrecht, Stuttgart Berlin Köln Mainz 1977. (**Gössel**, Strafverfahren)
- Gössel** Karl Heinz, “Überprüfung des Beweisgangs in Zwischenverfahren”, Strafverfahren im Rechtsstaat- Festschrift Für Theodor Kleinknecht Zum 75. Geburtstag Am 18. August 1985, München 1985, s. 131-145. (**Gössel**, Zwischenverfahren)
- Graf** Jürgen Peter/**Ritscher** Christian, Beck’scher Online Kommentar Strafprozessordnung, 7. Edition, München 2010, (<http://beck-online.beck.de>, erişim tarihi: 18.09.2010). (**BeckOK- Ritscher**)
- Gültekin** Özkan, “İddianamenin İadesi”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 3, Kasım 2006, s. 49-62. (**Gültekin**, İddianamenin İadesi)
- Gültekin** Özkan, Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, Ankara 2011. (**Gültekin**, İddianame)

- Hacıoğlu** Burhan Caner, “1999 Tarihli CMUK Tasarısı’nda Muhakemenin Yürüyüşüne İlişkin Düzenlenen Ara Soruşturma Devresi (Orta Aşama) Üzerine Bir İnceleme”, AÜEHFD, C. VI, S. 1-4, 2002, s. 147-166.
- Hannich** Rolf/**Schneider** Hartmut, Karlsruher Kommentar zur StPO, 6. Auflage, München 2008. (**Karlsruher Kommentar- Schneider**)
- Henkel** Heinrich, Strafverfahrensrecht, 2. Auflage, Stuttgart Berlin Köln Mainz 1968.
- Karakurt** Ahu, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi”, TBBD, S. 82, Mayıs-Haziran 2009, s. 1-31.
- Keskin** İbrahim, “İddianamenin İadesi”, AD, S. 25, Mayıs 2006.
- Kunter** Nurullah/**Yenisey** Feridun/**Nuhoğlu** Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2010.
- Kühne** Hans Heiner, Strafprozessrecht, 6. Auflage, Heidelberg 2003.
- Löwe/Rosenberg- Rieß** Peter, StPO Großkommentar, 2. Lieferung: § 198-212b, 24. Auflage, Berlin New York 1984.
- Martin** Sigmund, “Zur Zulässigkeit der ‘Doppelbegründung’ beim Beschluß über die Nichteröffnung des Hauptverfahrens (§ 204 I StPO)”, NStZ 1995, s. 528-531.
- Meyer- Goßner** Lutz, Strafprozessordnung- Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und Ergänzende Bestimmungen, 51. Auflage, München 2008.
- Nierwetberg** Rüdiger, “Die Feststellung hinreichenden Tatverdachts bei der Eröffnung insbesondere des Privatklagehauptverfahrens”, NStZ 1989, s. 212-215.
- Özbek** Veli Özer/**Kanbur** Nihat/**Doğan** Koray/**Bacaksız** Pınar/**Tepe** İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2011.
- Özbek** Veli Özer/**Doğan** Koray, “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda 5560 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, CHD, S. 2, Aralık 2006, s. 227-252.
- Özen** Mustafa, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler”, TBBD, S. 68, Ocak-Şubat 2007, s. 393-407. (**Özen**, Ceza Muhakemesi Üzerine)

- Özen** Mustafa, “Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi”, ABD, Y. 67, S. 3, Yaz 2009, s. 17-28. (**Özen**, İddianamenin İadesi)
- Özok** Özdemir, “Yargıda Reform İddiaları ve Gerçekler”, TBBD, S. 77, Temmuz-Ağustos 2008, s. 29-32.
- Öztürk Bahri/Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan/Sırma Özge/Saygılar Kırıt Yasemin F./Özaydın Özdem/Alan Akcan Esra/Erdem Efser**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2012.
- Öztürk Bahri**, “Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Ara Muhakeme Evresi”, 3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi, Ankara 2009, s. 485-517.
- Peters Karl**, Strafprozeß, 4. Auflage, Heidelberg 1985.
- Pfeiffer Gerd**, Strafprozessordnung Kommentar, 5. Auflage, München 2005.
- Polat Mehmet**, “Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi”, 3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi, Ankara 2009, s. 519-523.
- Putzke Holm/Scheinfeld Jörg**, Strafprozessrecht, 2. Auflage, München 2009.
- Roxin Claus/Schünemann Bernd**, Strafverfahrensrecht, 26. Auflage, München 2009.
- Schäfer Gerhard**, Die Praxis des Strafverfahrens, 4. Auflage, Stuttgart Berlin Köln Mainz 1976.
- Schmidt Hartmann**, Strafprozessrecht, 2. Auflage, Grasberg bei Bremen 2008.
- Sonay Evik Vesile**, “İddianamenin İadesi”, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı, C. II, Ankara 2008, s. 811-829.
- Soyaslan Doğan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2007.
- Şahin Cumhuriyet**, Ceza Muhakemesi Hukuku Gazi Şerhi, Ankara 2005, (**Şahin**, Gazi Şerhi).
- Şahin Cumhuriyet**, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 3. Baskı, Ankara 2012, (**Şahin**, Ceza Muhakemesi).
- Toroslu Nevzat/FeYZioğlu Metin**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2009.

- Ulsenheimer** Klaus, “Zur Rücknahme des Eröffnungsbechlusses bei Wegfall des Tatverdachts”, NStZ 1984, s. 440-445.
- Ünver**, Yener, “Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız”, CHD, S. 2, Aralık 2006, s. 103-205.
- Ünver** Yener/**Hakeri** Hakan, Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006.
- Ünver** Yener/**Hakeri** Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2010.
- Volk** Klaus, Grundkurs StPO, 4. Auflage, München 2005.
- Yazıcıoğlu** Yılmaz, “5271 Sayılı CMK Uyarınca Soruşturma ve Soruşturma İşlemleri”, Legal Hukuk Dergisi, C. III, S. 32, İstanbul 2005, s. 2915 vd.
- Yenidünya** Ahmet Caner, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi”, (<http://e-akademi.org/incele.asp?konu=&kimlik=1504760591&url=makaleler/acyenidunya-1.htm>, erişim tarihi: 16.09.2010).
- Yenisey** Feridun, “Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü”, Ceza Mahkemesi Dosyası I, İstanbul 2009, s. 7-76.
- Yurtcan** Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 11. Bası, İstanbul 2005.